

RADNÓTI MIKLÓS

IKREK HAVA

VÁLOGATOTT VERSEK
(1930-1940)

ALMANACH-KIADÓ
1940

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5531-35-4 (online)
MEK-13751

TARTALOM

IKREK HAVA

VÁLOGATOTT VERSEK

POGÁNY KÖSZÖNTŐ

(1930)

Ó FÉNY, RAGYOGÁS, NAPSZEMÜ REGGEL!
NAPTESTÜ SZÜZEK, PÁSZTOROK ÉS NYÁJAK
SZERELMES VERS BOLDOGASSZONY NAPJÁN
VARIÁCIÓ SZOMORÚSÁGRA
ESTE. ASSZONY, GYEREKKEL A HÁTÁN
TAVASZI SZERETŐK VERSE
POGÁNY KÖSZÖNTŐ

UJMÓDI PÁSZTOROK ÉNEKE

(1930-1931)

ZAJ, ESTEFELÉ
BETEG A KEDVES
SZERELMES KESEREDŐ
SZERELEM

LÁBADOZÓ SZÉL

(1931-1933)

SZUSSZANÓ
KÁNIKULA
TÁJ
VASÁRNAP
ESTEFELÉ

UJHOLD

(1933-1935)

SZERELMES VERS AZ ISTENHEGYEN
ESTE A KERTBEN
VÉNASSZONYOK NYARA
NYÁRI VASÁRNAP
TÉLI VASÁRNAP
PIPACS
ÉS KEGYETLEN
EMLÉKEZŐ VERS
MONTENEGRÓI ELÉGIA

JÁRKÁLJ CSAK HALÁLRAITÉLT!

(1935-1936)

ISTENHEGYI KERT
ALKONYI ELÉGIA
IRÁS KÖZBEN
HIMNUSZ
DICSÉRET
HAJNAL
ÁPRILIS
DÉLTŐL ESTIG
HÁBORÚS NAPLÓ:
ALVÁS ELŐTT
PARTON
BALLADA
TÖRVÉNY
DECEMBERI REGGEL
ELÉGIA
JÁRKÁLJ CSAK, HALÁLRAITÉLT

MEREDEK ÚT
(1936-1938)

HUSZONNYOLC ÉV
EZ VOLNA HÁT...
ÉJFÉL
ESTE A HEGYEK KÖZÖTT
HIMNUSZ A NILUSHOZ
CHARTES
HAJNALTÓL ÉJFÉLIG
TOBORZÓ
ELÉGIA JUHÁSZ GYULA HALÁLÁRA
KESERÉDES
IL FAUT LAISSER...
HIMNUSZ A BÉKÉRŐL
ELSŐ ECLOGA
HUSZONKILENC ÉV

UJABB VERSEK
(1938-1940)

SZERELMES VERS
NOVEMBER
TRISZTÁNNAL ÜLTEM...
EGYÜGYÜ DAL A FELESÉGRŐL
KORANYÁR
NYUGTALAN ÓRÁN
LÁNGOK LOBOGNAK...
MINT A HALÁL
A „MEREDEK ÚT” EGYIK PÉLDÁNYÁRA

IKREK HAVA (Napló a gyerekkorról)

Különösen sokat gondolok Ágira, a kishugomra mostanában. Nem láttam évek óta már. Sokáig egy kisvárosban lakott, a nagy fekete hegy tövében, most egy idegen ország messzi székhelyén él a férje mellett. Nagyon szeretjük egymást, így hát alig levelezünk. Erős ez a szeretet, nincs szükség levélbeli bizonyítékokra, évente egyszer-kétszer, ha írok, évente ötször-hatszor ír. De sokszor gondolunk egymásra, sokszor fülelünk egymás felé. Ismerjük egymást, pedig alig éltünk együtt hét-nyolc évet életünk elején, nyolc éves volt s én tizenkettő, mikor elszakadtunk. Izgalmas gyerekkor volt az, háború vonult és forradalmak táncoltak körülöttünk.

Egy nagy kaszárnya mellett laktunk, ahol folyton cserélődtek a katonák s folyton harsogott a trombitaszó. S mindig mást harsogott. A nagy palota közelében laktunk, lépcsőin a nap minden szakában, esőben és napsütésben éljenzett, lebzsel, várt a nép, hajbókolt, vagy ítéletet hozott a hatalom. A történelemben ácsorogtunk, vastagbetűs ujsághírek közt játszottunk a palota előtti téren.

Mostanában különösen sokat gondolok Ágira s ha rágondolok, egy mondat lejtését hallom, izgatott kislányhang mondja a mondatot s indulatba hoz. Mikor a hangot hallom, mindig este van és ég a lámpa. Ha a hangot hallom, az asztalnál apa ül, kigombolt, fakó katonakabátja mögül kifehérlik az ing.

A mondat lejtése kísért, a szavakat keresem. Lehajtom a fejem, hallgatózom.

- Aztán levágták a fejét és egy ládába dugták! - íme a mondat, Ági meséli. Lelkesen hazudik, nagy barna szeme izgatottan lobog a nyakába kötött fehér asztalkendő fölött. Ő ül a legmagasabban, két párna emeli a tányér fölé. Egyémásra pillantunk.

- Szóval agyonlőtték, aztán még a fejét is levágták? - kérdezte egy gondolatnyi csönd után mosolyogva apa. - Igen, - bizonygatja Ági - ilyen hosszú, görbe késsel! - Széttárt karral ül, úgy látszik, mintha felemelkednék párnáiról, a hazugság emeli, szinte röpül, ragyog: egyik kezében kanalat, másikban egy nagy vastag ceruzát szorongat. A kanálról csöpög a tejberizs.

- Hazudik! megint hazudik! - szóltam most hirtelen és keményen, magamhoz tértem az ámulatból. Ági meséi mindig csodálkozással töltöttek el s ez a csodálkozás gyakran elnyomta a dühöt, de most kitörtem. Most előttem fejlődött, nőtt óriássá a hazugság, nemcsak az izgalmas továbbfejlesztés tanuja voltam, hanem valóságos művészi teremtése, a közös élmény szinte eltűnt s ez felizgatott. Úgy éreztem most már, hogy semmi sem igaz az egészből. Ági találta ki. Ági találta ki az egészet, délután se volt még, s ez nem vacsora most, csak ebéd. A délután megrendített és épp ezért a tudat mélységeiben lappangott immár, múlt volt, vagy múlt se volt már, álomi időtlenségben élt a többi bujkáló emlék között a mélyben, ahonnan lassan bukik majd fel apró villanásokból, ízekből, illatokból, mozdulatokból s hangokból, hangokból rakódik újra össze, véglegesen, hűen és örökre. Akkor persze még nem tudtam ezt, csak nagyon személyes ügyemmé lett hirtelen Ági tódítása.

Apának a feje fájt ebéd után, lefeküdt. Gombozni akartam menni a harmadik emeletre, de anya rámbízta Ágit. - Menjete a térre, - terelt ki bennünket és bezárta az ajtót.

- Lali! - ordítottam elkeseredetten. Lali megjelent fölöttem, kopasz feje féhéren világított és várakozóra hajolt át a rácson. - Most el kell mennem! - szóltam fel. Nem vártam meg a

választ, dühösen, kettesével lépve a lépcsőn, lefelé csörtettem. Zsebemben zörögtek a gombok. Ági a korlátba fogódzva, lihegve mászott mögöttem. A kapuban megfogta a kezem és boldogan pislantott fel rám, tudta, hogy vele kell maradnom, hogy fognom kell a kezét s a térre kell mennünk. Egy kicsit kaján, diadalmas örömmel élvezte a helyzetet.

Elindultunk a tér felé, a járda szélére szorítottam, a járdáról le a kocsútra. Ági felkapaszkodott, erőlködött, ellenállt és néhány lépés után újra lent volt az úton, a járda mellett. Kissé buta és unalmas játéknak vette, pedig én bosszút álltam s mire a térre értünk, meg is nyugodtam. Ha már itt vagyunk, játsszunk - gondoltam bölcsen, - s Ági boldogan játszott, lapos kavicsokat gyűjtöttünk, betüket raktunk ki velük az egyik padon, bogarat fogtunk. A tér üres volt. Átmentünk a szomszédos palotához és egy éles kővel karcolgattunk a lépcsők fokaira.

Az ebédutáni csönd hirtelen megkeményedett, majd ütemes zaj hangzott. Fegyveres katonák jöttek a térre, egyszerre léptek, egy szakállas, fáradt katonát fogtak közre, piszkos ruhában, öv nélkül, fegyver nélkül, lépést tartva gyalogolt köztük.

Felhő úszott a nap elé és még melegebb lett most. Felálltunk és néztünk. Ági kicsit mögém állt és belémkapaszkodott, a térre torkolló uccákból emberek siettek felénk, tömeg verődött össze, elénk álltak és körénk álltak, nem láttunk semmit.

Álltam és verejtékeztem. Valami borzalmas történik, éreztem. Körülöttünk az emberek ruháiból dőlt a meleg. Fölnéztem, az ég szürke volt.

És akkor Ági hirtelen elenged és csúszni, furakodni kezd a lábak között, rákiáltok s eltűnik. Rámbízták és most eltűnik. Mindig fogd a kezét, te vagy a nagyobb, fiú vagy, vigyázz a hugoskára, - kezdett beszélni bennem egy ismerős, meleg hang. Rémulten utána vetem magam, valakinek a lábára lépek, valaki a fejemre üt, visszarántanak, morognak. Végül fáradtan Ági mögött állok és fogom a könyökét.

A katonák szoros, rövid sort alkotnak a széles lépcső alján, a hátuk egyforma és vállukhoz szorítják a fegyverüket. Feljebb a szakállas katona áll, széles, fekete kendővel kötötték be a szemét. Valaki kiált, dörren, fehér füst száll, a bekötött szemű áll még, féltérdre hull, előre esik, gurul két lépcsőfokot és fekvé marad. Újra kiáltanak, egy ember elénk áll, csíkos barna kabátja és fekete bőrnadrágja van. Ági látni akar, belekapaszkodik, úgy próbálja eltolni onnan. - Mars innen! - morog valaki és taszigálni kezdenek hátrafelé.

A tömeg mögött állunk, kócosan és izzadtan. Ági izgatottan rámnéz.

Átfogom a csuklóját és visszabaktatunk a térre. Egy padon ülünk. Biztos egy gyereklopó cigány volt, - súgja Ági, már kerekedik benne a mese. Nem válaszolok, újra süt a nap. Egy kis káposztalepke száll Ági szoknyájára, megfogja, szárnyai kis izzadt ujjaihoz tapadnak.

Később komolyan beborult s csöndesen hazamentünk. Én Lalihoz rohantam, gomboztunk estig.

Az esti asztal fölött most újra suhogott a délután. Ezer katona volt, vörös ruhában, trombitáltak, a lépcsőn gyereklopó cigány állt, vér folyt, egészen a padokig. A lámpa ingott.

- Hazudik! megint hazudik! - sikoltottam, másodszor már borzongva sikoltottam.

- Csönd! Egyetek és vége legyen már! Ági összedisznólkodod a terítőt! - csattan anya hangja. Ági behúzott nyakkal gyorsan kikanalazza a tejberizst, lemászik a székről és a sarokba ül. Babát öltöztet, de közben rám-rámvillan mérgesen a szeme. Eszünk. Ági hirtelen újra rámnéz s kiabálni kezd, csak úgy sivít a hangja: te vagy a hazug! Nem én! Hazug, hazudós, hazudós! - Apa osszerezzen. - Ha nem lesz csönd mindjárt!... Ha válaszolni mersz!

Megköszönöm a vacsorát, a divány sarkába kuporodom, egy háborús novelláskönyvet olvasok hetek óta. Címlapján a behavazott fejfa körül hét katona áll fedetlen fejjel, a vállukon

hó. Sírnak, de a könyvben vidám történet is akad s ezeket szeretem, a többi rémít. A katonák léghajónak nézik a felkelő teliholdat és rálőnek, - erről szól az egyik. Vidám tévedés a másik történet is. A mézet nyaló medve fejbúbja kivillan a bokrok közül, kozák kucsmának vélik, körülkerítik a helyet, s mikor kiderül a tévedés, leülnek a fűre nevetni. A medve közben eltűnik. Ezt a históriát böngészem újra most, de nem tudok figyelni. Izgatottan lapozok át a véresebbek fölött, a Petőfimre gondolok egy pillanatra, de nem megyek érte. Ülök és valami motoszkál bennem, valami tisztázatlan szorongás.

Az asztal kopaszon áll már, a konyhában tányérok csörömpölnek, anya mosogat kinn. Ez a zaj hallatszik, apa lapozza néha az ujságot, Ági szipog a babái fölött. S hallani vélem, hogy szalad a falon végig a zsinórban az áram, hallani vélem, hogy dong a körtében a fény. Erre figyelek.

Anya bejön a konyhából, ránéz apára, leveti a kötényét és elkezd az esti rakodást. Az ágyszékénél segítenem kell. Összehajtogatom a porszagú csipkés takarót, szétszotom anyával a hűvös ágyneműt. A szoba képe megváltozik. Ági körülöttem botorkál, de rám se néz. Mutatja, hogy haragszik s várja a békítést. Hang nélkül térünk aludni. Nem dobáljuk a kispárnát sem, az esti mosdásnál sem fröcskölünk.

Fekszem a homályban, egy utcai lámpa kicsit bevilágít. A divány rojtjait babrálom, mint mindig elalvás előtt. Nem nézek az ablak felé, a függönyök miatt. Már nem félek, de mégsem nézek arra.

Ilyenkor lép be szobánkba hangjaival az utca és az udvar. A szeszgyár sarkán villamos fordul be, csönget, a szemközti kocsmá ajtaja nyílik, ének és zene hallik harsányan, majd hirtelen sikitással csönd lesz, mint mikor a hangraforgó lemezén középre fut a tű. Léptek hangzanak, autó csikordul. Az udvaron papucs csattog, kulcs csörög, kapu nyílik, kapu csukódik, járnak, járnak a lépcsőn és a folyosón. Ringatnak a hangok, rántanak rajtam egyet-egyet, emelnek és elborítanak. El-elkap az álom.

- Alszol? - hallom most Ági hangját és rögtön utána meleg lehellet ér, nedveset érzek a fülem mögött. Ági csókját.

- Gyere játszani! - súgja s én felülök. Kis kék ingében áll a divány mellett, feje aránytalanul nagy a homályban, nem látom a szemét, de érzem, hogy kérlelve mosolyog.

- Mit játszunk? - hajlok felé. - Amit akarsz, - lélegzi engedékenyen.

A szoba közepére, az asztal mellé esik a legtöbb fény. Leülünk egymással szemben a földre és elkezdjük kirakni a délután szedett kavicsokat. Az egyik sort Ági rakja, a másikat én. Előveszem féltve őrzött gombjaimat is.

- Minden ötödik legyen egy gomb, - suttogom s Ági elégedetten pityeg.

- Négy kavics, egy gomb - boldogan számol, hozzányulhat a gombokhoz, nagy megtiszteltetést érez. A sorok nyulnak, csúszunk a padlón. Ági mögött egy szék áll, támlájára akasztva apa kabátja lóg. Hátrább ül egy kicsit, meglöki a széket, a szék felborul. A zuhanásra ijedten reccsen a másik szobában az ágy s az ágy fölött kigyúl a lámpa.

- Ő borította fel! - sikolt Ági rémulten, nem néz rám, csak felém mutat. Megsemmisülten állunk a szivárgó fényben, szemem előtt nagy és egyre nagyobbodó fehér karikák forognak. Anya is egyre növekszik, fekete szeme szúr. Kitölti az ajtó világos négyszögét, nehéz, fehér ingében olyan, mint egy haragos szobor.

- Te a fásládára mégy, - nyugtatja rajtam kicsit a tekintetét anya, - te pedig lefekszel, egy szisszenést se halljak! Holnap számolunk! - Ági nem mozdul, szemébe nagy gyöngyök gyűlnek lassan.

Hónom alá veszem a paplant és a párnát s kimegyek a konyhába. Ez a legsúlyosabb nyári büntetés. A nagy, kemény fásládán aludni az ételszagú konyhában, ahol folyton és félelmetesen szortyog a vízvezeték és svábbogarak is vannak. Ritkán fordul elő és reggelre mindig benn a díványon ébredek, apa vagy anya bevisz, mikor elalszom. De mégis rémes.

Felmászok a ládára, magam köré tekerem a paplant és a falnak fordulok. Egy foltot félve megérintek, nem szalad-e el. Inkább ijedt vagyok, mint dühös.

- Mars lefeküdni, - kiált odabent anya. - Nem! - hangzik Ági sírásba fulladó tiltakozása. Az ajtó nyílik s én a hátamra fordulok. Ági totyog ki mezítláb, fölfelé tartott fejjel a félignyitott ajtón, párnáját és paplanát maga után húzza a földön. Hüppögve mászik fel mellém a ládára, apró nyögéssel feje alá gyűri a párnát, kis nedves orrát az oldalamhoz nyomja. Érzem a teste melegét.

Bent leoltják a villanyt.

- Összetartanak a gazok, - hallom félálomban a meghatott hangot.

- Össze, - vélem hallani nagysokára a halk feleletet is, de lehet, hogy ezt már csak álmodom.

C s ü t ö r t ö k . Négy napja jött meg anya N-ről, ott él tizenöt éve már. Hirtelen jött, váratlanul pénzhez jutott. Várom a pályaudvaron s mikor feltűnik a kocsi ajtajában, meghatva mondom magamnak, hogy milyen szép még. Öt éve nem láttam, semmitsem öregedett. Negyvenhét-negyvennyolc lehet már, - villan át rajtam. Összecsókolódzunk. Egy férfi száll le mögötte, leteszi anya kezításkáját, összeüti a bokáját, kezecsókol.

- Íme, a fiam, - tart maga előtt kinyújtott karral anya, s könnyein át a férfire mosolyog. Nem is hiszem el, - emeli felém kalapját az útitárs. Mogorván bólintok, féltékeny vagyok, mint gyerekkoromban.

- Te, hogy ez az ember mit hazudott össze nekem N-től Pestig, - meséli nevetve anya a villamoson.

- Nem kell mindenkivel szóbaállni, - mondom tréfás szigorral. - De tanár úr kérem, - s apró mozdulattal meghajlik, egyik lábát a másik mögé húzza s megbillenti a térdét, - ne tessék haragudni, - s hunyorít. Nevetek. A másik pályaudvarra érünk, anya továbbutazik V-re, a bátyjához, Eduárdhoz. - Még e héten kijövök, - kiáltom a guruló vonat után.

S most utazom V-re, két könyvvel és egy jegyzőkönyvvel az irattáskámban, kalappal s esőkabáttal. Utazom. Már-már utazás ez is, még jegyzőkönyvet is viszek, gyerekes álom, utazás. Kiveszem az egyik könyvet a táskából, fölrakom a holmit a poggyásztartóba és leülök az ablak mellé.

Riasztó ujságcímek között jöttem idáig, ma újra Európa sorsa dől el, izgatottan és ünnepélyesen élek, de kezdem megszokni már. S az életem valóságai közt mind gyakrabban emlegetem a csodát.

Felütöm a francia versgyűjteményt és olvasok.

Terre Terre Eaux Océans Ciel.

J'ai de mal du pays.

Cendrars süvölti ezerkilencszáztizenkilenc őszén, a vad európai, aki néger törzsek varázseénekeit és meséit gyűjtötte könyvvé egyszer,

Je voudrais être la cinquième roue du char

Orage

Midi à quatorze heures

Rien et partout

kicsit zúg a fülem tőle, de a hangot felfogom. Zökkenünk s egy hang süvölt: Soroksár! s mintha a versből süvöltene. Oly mindegy, mosolygok, háború előtt vagyunk, egy nappal? két évvel? szabad szeretnék lenni! A háború után utazott így a költő. Van „háború után” is? A négy évig bezárt és halálraítélt lélek mohóságával utazott, örömmel és azzal az idegesítő tudattal, hogy a határok minden pillanatban bezáródhatnak körülötte és újra - fogoly.

Lapozok néhány oldalt a könyvben. Larbaud:

Je chante l'Europe, ses chemins de fer et ses théâtres...

Európát énekelem én, vasútjait és színházait,
városai fekvését, miközben
egy új világot hordok verseimben:...

Gyönyörű „új világ”, mormogom, majd mosolyogni kezdek. Milyen régen fordítottam ezt a verset s még ma sem tudom, ki az az Ilanero! „Legyőztelek és zsákmányod vagyok óh Ilanero!” Ilanero... szép név. C'est l'exotisme, - gondolom tudákosan. Hisz a háború után - miért? most nem? - Európa az ismeretlen őserdő, emberevők, fejvadászok tanyája, a bokrok alján kígyók fűtyülnek, - s milyen romantikus a nyugtalanság szülte utazás. Londonnál, Párisnál, Berlinnél jobban érdekelte őket Budapest, Belgrád, Charkow, vagy Bukarest. S mit törődtek ők a „couleur locale”-lal! Nem a táj kell nekik, inkább a tudat, az utazás, pontosabban a szabadság tudata. Úgy dolgoztak az idegen helyeken, akár otthon a könyveik között, s otthon úgy, akár az őserdő mély bozótjai közt. A lélek valóságát mondom - s kijavítom a szót: mondják, mely független már minden más valóságtól. S tollhiba volt-e ez az imént? Magamról is beszélhetnék. Húsz év telt közben el? Azóta folyton így van! vagy újra tán? Óh boldog elődök, nemes Jack London s ártalmatlan Pierre Loti, nem kaland ez az utazás, ez a szabadságvágy, nem kaland, nem ismeretvágy, nem megújulás, nem menekülés, mindennél több ez: pszichózis.

Falak épülnek körülöttem, városok és országok tűnnek el. Nő a fal s elválaszt az emberektől. Fogoly vagyok. S ha néha azt kiáltja valaki: Európa! mintha azt kiáltaná: Afrika!

Milyen patétikus vagyok, - gondolom kedvetlenül. Becsukom a könyvet. Pedig csak azt szeretném megnézni, hogy éjjel egyhúszkor indul-e most is az utolsó vonat Párisban a Bastilléről Nogent felé.

- Ilanero, - mondom újra, s - Taksony! - kiáltja lent valaki.

- Taksony, - mormogom utána én is, kiszállok s állok a szálló porban az állomás előtt. Várom az autóbust. - Hétköznapi is jár Bugyi felé? - kérdezem egy kislánytól. - Jár, csak ritkán, - nevet a poron át.

- Ilanero, - nézek a kislányra, te szőke vagy, te nem lehetsz Ilanero. Ilanero fekete. Holló-színfekete.

Taksony, nézem az állomást, hét betű, hét... Tass, Töhötöm, Huba, Kond, öreg Álmos, Előd, fene Ond - hogyha a régi vezérek előre rohannak a... skandalom szinte oda se figyelve a gyűlö daktilusokat.

Eduárd kissé csalódottan fogad.

- Hát kijöttél mégis? Nem akadt jobb dolgod? - Később kiderül, hogy rosszul jósolt, azért kedvetlen.

- Nem fog kijönni hozzád, majd csak a jövő héten, - biztosította Anyát, - ha egy költő ígér valamit... levelet sem ír neked soha...

Kezetrázunk a verandán.

- Ilka, - kiált a konyhakert felé, - kijött a fiad! - Anya piros kötényben, napsütött arccal szalad elő, mögötte Kormos ugrál röhögve, a komondor, előbb ér hozzám, a mellemnek támaszkodik, arcon nyal, anya alig fér tőle a közelembe.

- Úgy fogadnak, mintha szeretnéd őket, - hunyorog a karosszékből Eduárd.

- Szeret is, - ölel át anya, - mi mind szeretjük egymást, Edém!

- Úgy is kell, - mosolyog hamisan Eduárd, mint mindig, ha sikerült indulatba hozni valakit. A legutóbbi könyvem egyik kis verse, a Gyermekkori emlék róla szól:

Hogy kínáljanak itt, azt sose várd,
jobbra a konyha, kérj magadnak, -
bízgat rokonom, a jó Eduárd.
S én kérek, újra kérek s nagy kerek,
zsírba mártogatott kenyerekkel
settengék és a konyha-némberek
szívét lágyítva hangosan nyelek.

- Te, mindenki azt hiszi majd, hogy csak a rím kedvéért áll itt így ez a név, - aggódott Fanni, mikor este megmutattam neki a verset. - De hisz így hívják, - mosolyogtam - vagy írjuk hozzá, hogy... no várj csak:

Nem Ede,
nem Ede,
Eduárd!
Fiatal
korában
Ameri-
kában járt.

- Jaj, - nevetett, - ne írd hozzá! inkább elhiszem és elhiszik.

S valóban Eduárd bácsit az egész családból csak anya szólítja Edének. Mióta visszajött, Eduárdnak írja a nevét s így hívja mindenki, így szereti.

Ülünk egymással szemben a verandán, karosszékeink mellett lenn a poharak, köztünk egy üveg könnyű homoki bor. A frissen locsolt téglákon tartjuk, mert így hidegebb marad s mert Eduárd szereti az asztalra rakni a lábát s a kicsit sánta kerti asztal könnyen felborul.

- Beszéljünk egy kicsit irodalomról is, a család nem érdekes, - dörgöli rövid szakállát Eduárd, - hogy vágnak a rímek, öcsém? Vágnak már? Vágnak?

- Vágnak hát! - dörmögök szelíden és Kormos fejét vakargatom.

- Az ebtől balhás leszel, ha nem tudnád! - féltékenykedik. A kutya mintha értené a mondatmögöttit, lomhán feláll, odamegy Eduárdhoz s a térdének támasztja fejét. Ketten hunyorognak rám. Anya kettőnk közt áll, nagyon figyel, minden pillanatban ugrásra, békítésre kész.

- Ne bántsod folyton, hisz nem csak költő, tanár is! Azt csak elfogadod mesterségnek? Nem tehet róla szegényke, hogy nem kap állást!

- Hány éve nem kap már! Azalatt műasztalosmester lehetne! A Ju Esz É-ben már rég... de folyton verekszem veled, mi? - nevet rám hirtelen csillogó, kedves szemekkel.

- Emlékszel? - kérdezi anya a parkban, - nem szeretted a spenótot, utáltad! S egyik napról a másikra enni kezdted, nem kellett beléddiktálni, veszekedni miatta! Az ám! De egyszer észrevettük, hogy olyan kövér, dagadt a képed ebéd után. Hát nem összegyűjtötted kétoldalt a két pofazacskódban a spenótot, ott tartottad egész ebéd alatt, hogy tudtál rágni mást, máig is

rejtély. Hogy nevettünk szegény apáddal! Ettől a naptól kezdve egy ideig elénk kellett állnod, száját nyitni s mi szigorúan s magunkban pukkadozva belenéztünk.

- Nem emlékszem - mosolygok, - de mi ez?

Éktelen csörömpölés hallatszik a ház felől.

- Ez a gong! - hajol meg ünnepélyesen anya, Ede legújabb játéka, ebédelni hív.

Eduárd cserkészszobában, hatalmas karimájú, foszladozó szalmakalapban áll a veranda lépcsőjén és egy bádogfedőt csapkod fakanállal. Rövid, tüskés körszakállán ragyog a jókedv.

- A leves előállott, - hajol meg felénk.

Mindig kitalál valamit. Most már csak olyasmit, ami semmibe sem kerül. Húsz éve jött meg Amerikából, akkor vette ezt a kis birtokot s a legenda szerint drágán. A kúriát Lechner építette, Eduárdnak tetszett, megvette. Illik is hozzá tökéletesen. Az elvadult parkot érintetlenül hagyta, nem engedte, hogy hozzányuljanak, csak a szökőkutat helyezte újra üzembe, s felfedezte az egyik fészerben s előhurcoltatta a szökőkút régi díszét, egy kőből faragott vizelő kisfiút. A parkban csak a vendégek járnak néha, Eduárd keveset mozog, a térdei fájnak. Kilencvenhat órát utaztam egyfolytában odaát, a vonat kizötyögtette a térdemből a porcozókat! - mondja, s az orvosok nem érdeklik. S mindezt az átkozott monarchiáért! - teszi hozzá titokzatosan. Nehézipari üzleteket kötöttem, sokat köszönhetnek nekem. - Egy kis konyhakertje van, két sor ribizkebokra, a park végében öt őszibarackfa, két lova van, két fejőstehene, négy hízója, s egy nagy sereg szárnyasa, ez a hozadék. S egy vízgyűjtőt építtetett, hogy csapból folyjék a víz. Az egészre ráfizet, alig futja vendégségre s dohányra. De a taksonyi autóbusz vezetője így üdvözölt: A kastélyig tetszik jönni? Majd megállok! - s Eduárdot a honvágy hozta haza, de ez a kérdés teszi boldoggá. Két pávát is tart, - talán ezért. A szárnyasokat személyesen ismeri és számon tartja, neve is van mindegyiknek. Egyszer szívrohama volt s ezt gyakran meséli: mintha présbe tették volna hirtelen a szívemet, még a bordáim is megroppantak. Csak néztem magam elé. Az aranyszínű levesben, szép nagy zsírfoltok úsztak, a Lidi combját fogtam ép... - ilyenkor a tájékozatlan vendégek összenéznek s mi nevünk. Ismertem is a Lidit, sötétbarna, lármás tyúk volt, Eduárd egyik kedvence. Máig is titkos összefüggéseket sejt a tyúk „átalakulása” s a szívroham között.

Csöndben, áhítattal eszünk, csak Kormos mordul, ha végzett a csonttal s újat követel.

Eduárd lenyom egy nagy darab, tormás lében főtt marhahúst, tormával tetézi még külön is, öklével letörli a könnyeit, asztalra csapja a villát s rámkialt:

- A legfontosabbat meg elfelejtem! Hogy van Fülöp?

Megrezzent a hirtelen kérdés, iszom az előttem füstölő jeges fröccsből s félvállról odavetem:

- A múlt héten választották be az Akadémiába.

- Hová? - kérdezi Eduárd kikerekedett szemmel.

- A francia Akadémiába - mondom merev arccal.

Anya a szája elé teszi az asztalkendő, de szemén táncol a nevetés.

- Nem olvastam az újságban, pedig olvastam volna, ha igaz, - mondja vészjósító hangon Eduárd. - Te olvastad talán?

- Én se olvastam, - felelem únt hangon, - itt nem hozták a lapok, mert futurista, de nekem megírták az Akadémiáról. Victor Hugo helyére választották!

Anyából kiröppen a kacagás, megöllek! - dühöng Eduárd, csapkod, aztán nevetni kezd.

Fülöpöt ismeri az egész család. Talán három éve lehet, hogy egy vasárnap ebédután, elaludtam heverőszékemen a parkban. Mellettem a földön Philippe Soupault egyik verses-könyve. Eduárd arra járt, felszedte a vékonyka könyvet s elolvasta. S mikor én öt óra körül felébredtem, Eduárd már fölolvastatott a verandán, szétterpesztett lábakkal állt, előtte az asztalon a kis Larousse, kezében Soupault, rögtön fordította is a verseket, körötte Béla, Miklós bácsi, a v-i tiszteletes és Ferenc, a kocsis. Forogtak a nevetéstől.

Docteur Breton va a Gien
par un temps de chien
Il est tombé dans un trou
on ne sait où

olvasta ép fulladozva, hogy odaértem.

- Mi ehhez képest Victor Hugo, - harsogott diadalmasan, mikor meglátott, ezt kell olvasni, nem Victor Hugot!

S Soupault azóta jelképpé nőtt, futuristának nevezte ki s Fülöpnek keresztelte. S én néha-néha képeslapokat kaptam, egyszer a párisi Notre-Dame-ot ábrázolta a lap, máskor a brüsszeli tőzsdét. S a postabélyegző Taksonyt hirdette büszkén. „Vasárnapi versedet véletlenül olvastam. Fülöp is írhatta volna! Ölel Eduárd.” Vagy: „Könyvküldeményedet köszönettel vettem, a költemények fele fülöpi mélységek felé mutat. Csak így tovább, E.”

S Fülöpöt mindenki ismerte már, Mérges bácsi is, a b.-i asztalos, aki időnként a házban javított Eduárd személyes felügyelete mellett, sűrű angol és magyar káromkodások közepette.

De szeretjük egymást s a kötözködés vége mindig nagy barátkozás. Kóstolgatjuk a bort, én Párisról mesélek s ő hunyorogva Amerikáról. S elméleteink igazolására mindketten rövid és csattanós történeteket találunk ki. Te valósággal epikus vagy Edém, - szóval meg néha anya, aki horgol mellettünk s Eduárd felmordul: Miért nem mindjárt költő? Amit én mesélek, az mind igaz! - De az amerikai történetek között néhanapján egy-egy megfokozott és newyorki színekkel ékített Mikszáth-anekdotát ismerek fel mosolyogva, ám ilyenkor Eduárd nem veszi észre a mosolyt, a forrás a tudattalanba merült már.

S az elborult, koromsötét, zengő éjszakában botot vesz, fölragadja a kocsis lámpását s bizonytalan térdekkel megy előttünk, himbálja a lámpát, vezet az autóbushoz. S mikor jön a bárka, hozzámdörgöli kedvesen a szakállát. S állnak az országúti porban, kéz a kézben anyával s néznek utánam.

Várom a koromsötét állomáson a vonatot, nem gondolok semmire s hirtelen egy mozdulat villan elém, anya mozdulata, zöldborsót tisztítunk a parkban s mielőtt hozzákezdénénk, pápaszemet vesz fel. Sohase hordott. Az idő csönget, mikor megszólal a sötét kis állomás.

A gyerekkorból utazom vissza a rosszúlvilágított, zötyögő kocsiban. Le-lehúnyom a szemem, s ha kinézek, az ablakból borostás arcom néz vissza rám s rajta keresztül egy-egy pisla láng.

S a közös kocsi végéről, az álmosító zsongásból egy ébresztő hangot hallok, egy női hang hitetlenkedik franciául a Taksony-Áporka-Dömsöd vonalon: Tu crois que c'est pour cela? S egy másik női hang felel, kissé oktatóan: Je ne le crois pas, je le sais. Tout de même l'enfance c'est quelque chose!

A vonat megáll, járkálás kezdődik, fülelek. Egy élénksárga kötöttkabát tűnik el az ajtóban, mikor felpillantok.

- Leszállnak, - ijedek föl s a folytatás érdekel. Összeszedem a holmimat, leugrom. Ferencvárosi pályaudvar. Sietek a kijárat felé, a két hang eltűnt, eltűnt a sárga kabát.

- Nagy dolog a gyerekkor, - mondom a mondatot, kínlódom s úgy érzem, valami halaszt-hatatlant kell gondolnom erről és nem jut eszembe.

- Hát persze, Jean, - enged fel egyszerre a szorongás, - Jean mondta évekkel ezelőtt. És tegnap Jean megjött Párisból, együtt vacsoráztunk s vacsora után otthon elkezdtem írni Ágiról.

- Nagy dolog a gyerekkor, - mondom most már mosolyogva, - meghajlok s tapsolok magam-nak.

S z o m b a t . Semmit sem csináltunk akkoriban. A könyveket nézegettük, az Odeon boltívei alatt, vagy a partokon, únottan és szívós kitartással. Ácsorogtunk közöttük, szertartásos mozdulatokkal kotorásztunk a ládákban s néha hangosan felolvastunk egymásnak húsz sort Racineből, vagy két-három lélekzetnyit Bossuet beszédeiből. Néha percekig néztünk együtt egy-egy unalmas metszetet, egyszerre fájdukt meg a hátunk, két kezünket egyforma mozdu-lattal szorítottuk hátul a derekunkra. Nyújtózkodtunk és nyögtünk.

Poros kezünket lógatva, fáradtan indultunk akkor a Luxembourg felé. Jean Citadin némán jött mellettem, száját sem húzta össze, úgy fütyürészett valami gyerekdalt. Később abbahagyta s csak a levegőt szítta be halkán a fogai közt. Ránéztem, mert idegesített.

- Nos, szereted még Cocteau? - kérdezte harcrakészen.

Jean Citadinnal otthon, egy vidéki városban barátkoztam össze. Barátjához jött látogatóba három napra és ott töltött két hónapot, - lustaságból. Napbarnított arccal, dühösen lépkedett mellettem. A város vége felé poroszkáltunk, a gömbákácok között.

- Cocteau bűvész, - magyarázta és fölemelte az ujját. Mutatóujja csúcsán mintha egy hang-súlyos szótag vándorolna, feltűntek a gömbákácok koronái. Kutyák faldosták mellettünk a kerítéseket, észre se vette.

- Cocteau bűvész és én nem szeretem a bűvészeket. Csalnak. Cocteau is csal. A mutatványai mögött semmi sincs. A költő ne bűvészkedjék, a költő érintse meg a szívemet! mint Villon, mint Ronsard, mint Verlaine!

- Ez az olvasó szempontja, de te költő vagy! S ehhez képest elég egyszintű az esztétikád. Érzelmes esztétika!

- Nem, még nem vagyok költő, - tiltakozott. - Még nagyon foglalkoztat a nyelv, akadályokat gördít elé, rosszindulatú és makacs. Még érezni a versen, hogy írták. Még sok benne a mutatvány, a bűvészet. Mondom, nem szeretem a bűvészkedést. Ugy fejezze ki az érzelmeiket a vers, mint egy füty, egy jajszó, vagy egy csuklás borozás után! Ne érződjék, hogy anyagból épül! Érzed a követ a strassbourgi katedrálison?

Délben indultunk el akkortájt és hold kísért haza. Cocteau ürügy volt a vitára s mi vitáztunk szakadatlan.

Most belémkötött. Rég nem vitatkoztunk már és rég nem is beszélgettünk. Lustán és tétován csavarogtunk Párisban, loptuk a napot. Egyikünk sem csinált semmit. Néha napokat aludtunk, néha napokig alig. Jártuk a várost, kirakatok előtt ácsorogtunk, délutánokat álldogáltunk át olvasva a parton, egy-egy könyvesláda előtt, tereken ültünk, gyerekekkel játszottunk és lányokkal, sokszor ketten egy lánnyal is, sokszor meg ketten tíz gyerekekkel.

- Nos? - kérdezte.

- Szeretem, - mondtam magam elé, - néhány versét majd magyarra is fordítom.

- Formában! - folytatta a mondatot Jean, hangsúlyozva a szót, gúnyosan.

- Úgy ám! - dühöngtem, - nem is úgy, mint ti, verset prózában! Mallarmé nagy formaművész, mi? - Nyitottam ki hirtelen a csapdát.

- Az hát! - ugrott bele Jean gyanútlanul.

- Nos, a nagy formaművész és az angol nyelv hivatásos rajongója prózában fordította Poe Hollóját és mit gondolsz, hogy adja vissza a szót, a szót, amit a holló folyton ismét, a Nevermore-t? Jamais plus! Hogy ezt jelenti? Tudom, de ez nem elég az üdvösséghez! Ennek az angol szónak sötét, borzongató hangulata van, ez a szó sejtet valamit, visszaad valamit a károgás hangjából! hisz ezért volt olyan nagy probléma a mi költőinknek, a legnagyobb modern költők fordították, formahűen s ezzel a szóval még külön bajlódtak, az egyikük így fordította, a füled ítéletére hallgass, hallgasd ezt a szót: Sohamár!

Jean arca egyszerre felderült s mint aki rájött valami titokra, suttogni kezdett: - Te, mit mond nálatok a holló?

- K á r , - feleltem meglepetten, - azt mondja, hogy k á r , az ige is ebből származik: károg.

- Ezt mondja? - ingatta a fejét Jean.

- Ezt, - erősítgettem.

- No látod, a francia holló nem ezt mondja. Csak annyit mond, hogy Krrr... Krrr... S gondolod, hogy az angol azt mondja, hogy: More... more... Ennyit ér az ilyen formahűség!

Dühös lettem s elálltam.

- Figyelj ide, te. Ismered Tibullus Detestatio belli-jét? Az első könyv tizedik elégiáját? Azt, amelyik úgy kezdődik, hogy: Quis fuit horrendos, primus qui protulit enses?

- Quam ferus et vere ferreus ille fuit! - folytatta az idézetet nevetve Jean.

- Óh, bocsáss meg, elfelejtettem, hogy görög-latin szakos vagy - mondtam gúnyosan, - hát ezt én magyarra fordítottam, persze disztichonban, for-ma-hű-en, el sem tudod képzelni, mi? de nem ez a fontos, figyelj csak: divitis hoc vitium est auri, nec bella fuerunt, a nyolcadik vagy a tizedik sor, faginus adstabat cum scyphus ante dapes! Most figyeld meg ezt a magyar disztichont!

Mindaz a sárarany átka, sosem volt háboru addig,
míg kopogó fapohár járta a víg lakomán.

- Nem rossz, - mondta meglepetten Jean.

- Nem rossz? - dühöngtem, - kitűnő! És a pentameter szebb, mint a Tibullusé, mert tiszta, nincs sehol lassítva s így jobban festi a sor hangulatát! Míg kopo-gó fapo-hár jár-taa víg lako-mán!

- Szebb, mint a Tibullusé? - csodálkozott Jean.

- Csak ez az egy sor, - szerénykedtem, - hiszen hallod!

A sor valóban tetszett Jeannak, elismételtette velem, utánam mondta, fütytyentett, de aztán kijelentette, hogy az ilyesmi már önálló alkotásszámba megy, nem fordítás, mert nem pontos, nem hű.

- S a hűség a fontos, - emelte fel a mutatóujját, - s ezért nem lehet formában fordítani. Formahűség! Add vissza a spondeust is a sorban, ne legyen szebb, hű legyen, ha már... Mi pontosak vagyunk, nem csinálunk tréfákat az idegen verssel, hűségesen elmondjuk franciául.

- Hűségesen? forma nélkül? hát lehet hű egy formátlan vers? A forma fontos fiam. Az érint szíven! Egy alliterációt sem sikkaszthatsz el a versből. Mit? hogy ez lehetetlen, ez igaz. De az eredetivel egyenértékűt adhatsz. Egy későbbi sorban pótolhatod azt, amit egy előbbiben

elmulasztottál, a vers egésze nem szenved akkor! Az más lesz? Mit nem értesz? Magánügy? Kérlek. Mormogott maga elé valamit, láttam, hogy nem érdeklik többé a műfordítás nehézségei. S érdekelt a vita, akkoriban kezdtem megismerni a francia irodalom idegen sétálóktól szűz, titkos és meghitt ösvényeit, meghódított, ezért kellett ez a kis becsmélés, védekezés... Sértődötten hallgattam.

Jean az arcbőrét beszívta kétoldalt a zápfogai közé és összeharapta. Így jött mellettem, torz arccal és lehajtott fejjel. A kertbe értünk. Rugdaltuk magunk előtt a kavicsokat. A fák közt a fáradó délután aranyos színe ült már és a gyerekzsivaj egyhangú zúgása is halkult. Leültünk a kút mellett. Beakasztottuk cipőnk orrát a rácsba s hintáztunk székeinken.

Jean mutatóujját az orrának támasztotta s hallgatott. A halakat figyeltem s a tavirózsát, hogy mennyit nyílt tegnap óta. Rajta követtem az időt. Öregszem, - gondoltam és sietős érzésem támadt. Mintha elkésnék valahonnan. De tudtam, hogy ezt mindig megállapítom, amikor a délután estébe szivárogtat át és maradtam.

- Érdekes, - állította biztosra maga alatt a széket hirtelen Jean, - érdekes ez a képzettársítás.

- Melyik? - kérdeztem tettetett unalommal és sértődötten.

- Gyerekkoromban is szerettem így megtámasztani az orrom, gyakran vertek a kezemre miatta. Várakozón hintáztam. - Az imént jutott az eszembe, - folytatta vontatottan, - mintha ma történt volna. - Nyolc vagy kilencéves lehettem. A Vaugirardon laktunk. Anya még gyönyörű asszony volt akkor, a füle tövéen halványkék anyajegy. Úgy nézett ki, mintha megharapták volna. Azt hiszem harapásra ingerelte a férfiakat. Jacques bácsi jött hozzánk, apa dolgozott a hivatalában...

Jacques bácsi „ismerős”, de apa nem szereti. Gyakran jön olyankor, mikor apa dolgozik. Ötvenes, nagy, fehérehajú és pirosarcú ember. Tudom, hogy segít rajtunk. Nem tudom miképpen segít, s hogy miért teszi, az is csak halványan érdekel. De tudom, hogy mi hálások vagyunk Jacques bácsinak. Félig szeretem hát s félig gyűlölöm. Gyűlölöm, mert a mamát szereti és mert apát nem szereti és apa sem szereti őt. Szeretem, mert mindig eseményt jelent, ha jön. Ha elment, veszekedés van és gyakran kikapunk én meg Claire, a kishúgom, de ha jön, mindig hoz valamit. És nekünk ritkán hoznak. Apa szegény...

Dühödten és sokat rajzoltam akkor és Jacques bácsi mindig megnézte és megdicsérte a rajzaimat s nem javította ki ronda, vastag vonalakkal, mint a nagybácsim, aki festő. Ezért is szerettem. A rajzolás nagyon fontos volt akkoriban nekem, mert Pierre, a bátyám csak négy évvel volt idősebb nálam s már nem élt otthon, rajzolni tanult, a bácsinál élt, kalandjai voltak és hengegett nekem.

Szóval azon a délutánon, amelyikről beszélek, Jacques bácsi zsákvászonba kötött vázlatkönyvet hozott nekem, Clairenek csokoládét. Mama áttuszkol minket a másik szobába. Claire nehéz eset, nem akar kijönni. Én nem ellenkezem. Apró gyűlölet fészkelődik bennem, de elnyomja a vázlatkönyv fölötti hálával vegyes öröm. Claire szipogva ül a földön, könnyei csorognak a méregtől s teli szájjal, elkeseredetten és hangosan falja a csokoládét. Kérnék tőle, de tudom, hogy nem ad. Ceruzát szedek elő és radírt, ráfekszem az asztalra és egy tájképet kezdek rajzolni, várat egy hegy tetején. Elégedetlen vagyok a rajzzal, talán túlszép a vázlatkönyv. Hallom, hogy az ajtóra óvatosan ráfordítják a kulcsot. Clairere pislantok, hallotta-e. Nem látszik rajta semmi. Gondterhes arccal ül a földön és az ezüstpapírt hajtogatja. Soká rajzolok. Sértő hirtelenséggel ajtó nyílik odakint. Ugrunk. A lezárt ajtó nyitva, átrohanunk a szobán. A másik ajtó mögött mama és Jacques bácsi ugranak szét.

Jean megrántja maga alatt a széket, a kézmozdulatokat abbahagyja s elfordul tőlem, a vizet figyeli. Érzi, hogy nézem. Rándít kicsit a vállán s unott hangon folytatja:

- A mama piros volt akkor és kócos, Jacques bácsi általában piros volt, de akkor szuszogott is. Egy símogatást kaptam s egy barackot a fejemre. A barackról máig sem tudom, kinek kellene, hogy örömet okozzon, aki kapja, annak? vagy aki adja? Nem esett jól. Pedig milyen illedelmes gyerek voltam. Jacques bácsi megcsókolta Clairet, de Claire a csók után lábonrúgta. Mama nyakonvágta Clairet, Jacques bácsi nevetett, s Claire dühösen, ordítva bögött...

- Aztán? - fordultam Jean Citadin felé, aki elmerülten nézett maga elé.

- Mit aztán?

- Aztán mi történt?

- Aztán semmi, - felelte és fölállt. Elindultunk a kijárat felé. Lassan és megfontoltan lépegettünk. Már gyorsan és hígan pergett a szürkület.

- De most talán értem, - morogta maga elé Jean.

- Mit? - kérdeztem élesen, mert eszembe jutott, hogy sértődött vagyok.

- Azt, - felelte békítő kézmozdulattal, - mielőtt értedjöttem volna délután, összevesztünk Louise meg én.

Hallgattam.

- Hívtam, jöjjön fel hozzám. Unom már ezt a kárálást, nem vagyok én Rómeó. Nem jött. Összevesztünk. Mikor kezefogtunk, ezt a mondatot mondta: „Az a baj Jean, hogy az anyám sohase csalta meg az apámat...” Érted? - kérdezte tőlem összehúzott szemmel.

- Persze, - vontam a vállam - és azt hiszed...

- Nem hiszem, tudom. Nagy dolog a gyerekkor - fütttyentett Jean s kicsit csodálkozó arccal nézett körül. Aztán zsebényúlt, ernyedten cigarettát tett a szájába és a dohányosok cinkos mosolyával tüzet kért egy öregúrtól, aki a kert kapujában nézelődött.

Ked d. Én a nyelvemen érzem a gyerekkort, - mondta Jean egy éjjel Párisban, ízeket érzek, ha úgy hirtelen eszembe jut. S gyakran ízekről jut eszembe. Néha pedig, - tette hozzá szégyenlősen - egy-egy nő szagáról. - Én hangokat hallok, - válaszoltam, - néha csak zörejeket, néha dallamot is, sokszor meg egész párbeszédnek kezdődnek bennem. És ha valakiről azt hallok, - meghalt... a halálról mindig eszembe jut...

Fölkelek, iszom egy pohár vizet, kimegyek az erkélyre, egy fehér petuniát félig kirángatott éjjel a szél, visszakaparom a földbe, kezét mosok, menekülök... aztán mégis leülök újra az asztalhoz, hallgatózom. És légyzümögést hallok, rengeteg légy legyez körülöttem. Nagyon figyelek, a zümögés halkul, kicsi, meztelen talpak tapsolnak a földön s látom, pedig akkor nem is láttam épp, - sok aprócska láng emelkedik fel a nyomból és libeg. A por. Az ablak alatt sávot vonnak, csúsznak a talpak. Mozgatom a nagy diófaágot, apa arcáról hajtom vele a legyeket, nem fordulok oldalt, de érzem, belesnek a függöny résein át. Pista és Feri várnak rám, játszani akarnak.

És újra hallok a legyeket.

A zümögésbe egy hang csúszik, lehellelnyi csak, a nevem. Hívnak. Nem mozdulok, de fülelek. Apa verejtékes arcára két légy ereszkedik, futkosni kezd, s hogy mozdítom az ágot, elrepülnek. Ujra hívnak. Sarkamat a földre szorítom, a derekam megmerevítem, itt kell maradnom, apa beteg s a legyek nem hagyják aludni. Hogy ezek is folyton csak játszanának! - mérgeskedem.

- Menj ki... játszani, - hallom most apa rekedtes, fáradt hangját és rémülten felélegyintek az ággal. Nem figyeltem, fölkeltek a legyek. Mozgatom az ágat, nézem apát, csukott szemmel fekszik. Nem válaszolok.

- Menj ki, fiam, - mondja halkan, szemét se nyitja ki.

- Nem akarok, - felelem gyorsan és sértődötten.

- Játsszani hívnak, nem hallod?

- Nem hívnak, - billentek kicsit a talpammal. A hang megint suttog, erősebben. Apa újra alszik. Egy kerekfejű árnyék vetődik most a függönyre, a kopaszranyírt Feri, fölemeli a karját, kinyújtja, fejét a vállához feszíti, kezét ökölbeszorítja, kattint a mutatóujjával és azt mondja: pakk! Az árnyék feketén rezeg az ablak előtt. Rablópandúrozni hívnak, - kezdek sajogni. Mozgatom az ágat, nem válaszolok, s az árnyék hirtelen elszalad az ablak elől s rögtön utána egy másik villan végig a vásznon, Pista.

Mozgatom az ágat, a legyek néha összeragadnak, zúgnak, szabad kezemmel utánuk kapok.

Óvatosan benyomják az ajtót, jajdul egy hosszút, Miklós bácsi áll a küszöbön, anya sógora, nála lakunk. Megtörli a homlokát, nekidől a félfának, az nagyot reccsen.

- Sss... szólok rá fontoskodó szemrehányással. Megijed, állával kérdezve bökö felém. Megvonom a vállam. Lehajtott fejjel, lábujjhegyen megy el, az ajtót nyitvahagyja. Lecsúszom félig a székről, az élin ülök, nem tudom, mit csináljak. Ha elmegyek az ajtóig, apát fölkeltek a legyek, ha nyitvahagyom, behallik a konyha zaja, fölkelte a zaj.

Anya jön be és Margit néni. Nesztelenül jönnek, megállnak az ágy fejénél és hallgatva nézik apát. Hosszú idő telik így, aztán anya int és elindul. Megyek utána, a néni kiveszi kezemből az ágat, rátelepszik a székre és legyezni kezd. A konyhában egy zsámolyra ül anya, magához húz, a térde közé szorít és megfogja a könyökömet.

- Nem vagy már kisgyerek, tizenegyéves nagy fiú vagy, igaz? - Komolyan bólintok, ahogy ilyenkor illik.

- Apa nagyon beteg, az itteni orvos nem tudja mi baja, azt mondja, vigyük haza Pestre. Kórházba. Mit gondolsz?...

- Vigyük haza, - mondom meghatva a tanácsotkérő hangtól.

- Hát persze, én is így gondolnám, de hogy csináljuk? Miklós bácsinak itt a nyakán a sok munka, Margit néni befőz, én nem hagyhatom itt apát és Ági... Te se viheted be és nem is vihetjük vonaton, vagy szekéren. Tudod mire gondoltam? Te beutazol Pestre, elmegy Kari bácsiékhoz a Hadnagy-utcába, elmondod, hogy mi van itt, Kari alkudjék meg egy autóval és hozzon magával egy pesti doktort is. Jó?

- Jó, akkor megyek is, - mozdulni akarok, de anya erősen szorít a térdével.

- Figyelj csak ide még egy kicsit. Most nem mehetsz, a déli vonat már elment, csak későn este megy. Erről akarok még beszélni veled. Tudod, másfél óra ide az állomás, az országúton mégy, jó korán elindulsz majd, nem kell szaladnod, este lesz és sötét is lesz már, de te nem fogsz félni, igaz? Egy Winnetou sose fél! Tudod, a Juci disznónak malacai lehetnek minden pillanatban, nem kísérhet most el senki. Nem vagy fáradt? Nem akarsz lefeküdni kicsit most? Vagy inkább játszani mégy? No, eriggy!

Tréfásan hátbaüt és megy a szoba felé. Néhány lépést megyek utána, meg akarom mondani, hogy nem fogok félni az úton, de anya már nyitja az ajtót.

Te, ez a szegény ember meghal, - hallom Margit néni hangját. Kibotorkálok az udvarra, leülök a favágótönkre, körmömmel felszededegetem magam mellől az apró faszilánkokat és a tenyerembe gyűjtöm. Ülök estig, amíg vacsorázni nem hívnak.

Fáradt vagyok, a pilláim le-lehullnak, állok az ajtóban, kint esik az eső, a kabát sisakját anya a homlokomba húzza, újraköti a cipőm zsinórját és rágombolja az útiköltségre a zseb fülét. Margit néni egy almát dug a kabátomba. Nem kell, - mondom, - kidudorodik. De csak vidd el, jó lesz a vonaton, - bíztat anya. Megforgat, végigvizsgál rajtam mégegyszer mindent. - No menj, csókold meg Ágit, aztán indulhatsz. Benn van apánál.

Lábujjhegyen belépkedek, a lámpa füstöl, Ági ül a széken és hajtja a legyeket. Mikor meglát, a szája szögletes lesz, mint mindig sírás előtt, s szemhéjján gyűlni kezd a könny. Nedveset csókol az orromon, visszacsókolom és nagyosan megsímogatom a haját. Az ágyra nézek, apa alszik, arcsontjai kiállnak, állán erősen kiütözik a szőke szakáll, homloka ragyog a verejtéktől. Apa, - mondom halkan. - Nem látod? alszik! - szipog Ági. Elzavarok egy legyet a takaróról és kimegyek. Miklós bácsi boros lehelletét érzem, Margit néni főzelékszagát és hosszan anya jószagú szappanát. Kézenfogva megyünk ki ketten az esőbe, anya kijön velem az útra, kendővel a vállán.

- Menjen vissza, mert megázik, - mondom, de jön velem a feszületig, ott kezdődik az országút. Magáhozánt, aztán szaladni kezd visszafelé. A kendő lobog, olyan, mintha egy angyal szaladna, aztán csak a fehér kendő látszik már, a kendő szalad egyedül a levegőben, kísértet, teste sincs. Ijedten elfordulok és gyorsan lábalni kezdek a sárban. Az alma nyom, kiveszem a zsebemből, beleharapok, szél támad, arcomba és szájamba csapja az esőt, rágott almával és könnyel van tele az orrom is, a szívemet dagadni érzem. El akarom hajítani az almát, de aztán csak csendesen leejtem a sárba. Kis mozdulatokkal megyek a kihalt, és fényes, fekete úton, összehúszom magam és félek.

Az eső zúgása hallatszik, a fák is zúgnak és nyikorognak. Lépteket hallok, szaladni kezdek, a léptek is szaladnak mögöttem. Megállok, a léptek se hallatszanak. Hátra-hátranézve futok tovább. Egy kerékpár jön szembe, lámpája imbolyog a sötétben, az árok szélére húzódok és megállok. Egy gyilkos is lehet, - vacogok. A kerékpár oldalt csapja a sarat, egy férfi tapos rajta félig állva s a foga közt sziszegve szitkozódik. Nem vesz észre. Elindulok újra, cipőm belül is síkos lesz a víztől, az ing tapad a nyakamon. A fák félelmetes, toppanó, de mégis hangtalan mozdulattal lépnek elé, elállják folyton az utamat, szinte el kell taszítanom őket, hogy továbbjussak. Hátra-hátranézek, fehér árnyak lengnek mögöttem, olyanok, mint néha éjjel otthon, az ablakon, soványak, lengők, fejük jobbra-balra hajlik. Az állomás előtt a Ferenczi-tanyáról üvöltve rohan ki a kutya, nekemugrik, aztán mégis ijedten megmerevíti a lábait, megállna, de cipőmíg dobja a lendület. Kis sikollyal felérúgok, sikoltva farol, csattogtat, rémülten csuszkálunk mind a ketten. Csak a fogait és a szeme fehérjét látom, tudom, hogy nem szabad szaladni, lassan hátrálok, éles ugatással követ egy darabon, majd hirtelen, nagy ugrásokkal eltűnik.

Mint aki veszélyből szabadult, leteszem a tollat, a szívem ugrál, mintha szaladtam volna. Karomra hajtom a fejem. Az asztalból zúgást hallok, nedves szél fú lombok között. Élő korára emlékeznék a fa? Rátámaszkodom a tenyeremmel, még gömbölyödni kezd a deszkaszál!

S látom az eső függőnye mögött az állomás lámpását, eltűnik s megvillan újra. A szél forgatná? Új aggodalom szorít, jegyet kell váltanom. Benyomom az állomás ajtaját, víz zúdul a nyakamba. Egy asztalnak ütődöm a sötétben, a zajra lámpa gyullad, s mi az? - kérdezi egy hang. A fény felé megyek, megállok a kis ablak előtt. Mit akarsz? - húzza végig öklét a szemén az ingujjas férfi. Jegyet, Pestre. - Még harminc perc van, - morog, feltápáskodik a padkáról, kabátot vesz, hivatalosan leül a kis asztal elé, tép és pecsétel, a pénzeket az asztalhoz verdesi. No, csak ülj le, jelez majd, ha jön.

Ülök a feketeségben s csak most jut újra eszembe apa. Margit néni hangját hallom, meg fog halni? s nem nagyon értem. De a hasam behúszom s meggörnyedek. Valami borzasztó lehet ez, hogy engem így Pestre küldenek, éjjel, mikor aludni szoktak az emberek, éjjel és egyedül. És ha meghalok útközben, vagy rablók kisiklatják a vonatot, akkor mi lesz? Ha nem kapja meg Kari bácsi az üzenetet. Miklós bácsi mégse halna meg annyira, mint én esetleg s ha ő utazik, nem siklik ki a vonat sem. A Juci disznó miatt igazán jöhetett volna. S hirtelen álmoság fog el, s hirtelen nyugodt és büszke is leszek. Rámbízták, - gondolom s lebukik a fejem.

A csengő ver fel, aztán ázott ruhák szagával orromban alszom tovább. Két hatalmas szoknya közt ülök, két hatalmas kofa melege süt rám, a nedves, kemény szoknyák elborítanak, lejjebb csúszom, sötétség hull rám.

Ülök a sötétedő szobában, a polcokról nagy árnyékok szállnak, a messzi alkonyi hegység ráhajol az ablakomra. Szemközt a gyógyszerházon kigyúl a fényírás, remegő vöröset dob a mennyezetre. Mire emlékszem még? - nézek fázkódva az előttem derengő papirosra. Álltam a Keleti pályaudvar előtt, félig álomban még, a lassú szürkületben villamosok úsztak és sötét fátylak lobogtak a levegőben. Kulcs fordul a zárban, Fanni jön haza, csöndben belép, érzem a csókját a homlokomon, apró neszekkel jár-kei a szobán, szoknyája suhog. Meggyújtja a karosszék fölött a lámpát.

- Apa meghalt akkor, - tudod? - mondom hirtelen. - Tudom, - leheli szelíden s nem csodálkozik. De mondd, hogy jutottam én akkor a Keletitől föl a Hadnagy-utcába? - Nem tudom fiam, - s vacsorához teríti asztalunkat.

S akkor csöngettem az ajtón, régi ház volt, az ajtó magas, nyújtóznom kellett, hogy elérjem a csöngőt. Sokáig vártam, majd újra csöngettem. Kari bácsi állt az ajtóban, hosszú volt és hosszú hálóköntösét összemarkolta a nyakánál. S mellette Hilda néni állt ingben, még hosszabb volt, mint a bácsi és porosz.

- Mi történt az Istenért? Hogy kerülsz ide? - szólt le hozzám a bácsi.

- Anya küldött, hogy alkudjék meg egy kocsival és egy doktorral, mert apa meg fog halni!

- Was sagt er? - kérdezte a néni.

Egyszerre guggoltak le mellém a küszöbön.

- Tudod, hogy a temetésen sem voltunk ott Ágival? - kérdezem már vacsora közben. Kari bácsiéktól anya vitt el néhány nap múlva egy ismerős nénihez s Ági már ott volt. És anya is velünk aludt, esténként odajött. Apa nagyon beteg, látogatni sem lehet, - mondta anya és mindig sírt, minden este. Fehér ruhában járt, de könnyek folytak végig az arcán. Eleinte csöndben voltunk ilyenkor, aztán már megszoktuk valahogy, hogy apa nagyon beteg, hogy anya sír s csak este látjuk. A néninél rengeteg tortát is kaptunk, elvadultunk. S anyára rá sem hederítve már, kergettük egymást a szobában, fölborítottuk a székeket, visítoztunk. És akkor este anya hirtelen magához hívott bennünket, az egyik térdére Ági ült, a másakra én, nézett ránk és újra zokogni kezdett. S megmondta akkor, hogy meghalt apa. Mindjárt, hogy Pestre hozták. Néztük Ágival a vadul zokogó anyát, nem értettünk hirtelen semmit az egészből, de anya zokogott és magához szorított minket. Ráborultunk mi is és sírni kezdtünk.

S anya másnap korán reggel elment, majd visszatért, fekete ruha volt rajta s fekete fátyol. Fekete ruhába öltöztette Ágit, s két fekete szallagot is hozott, az egyiket Ági hajába kötötte, a

másikat a jobbkaromra varrta. Csöndesen álltunk, még a nénivel beszélt, aztán megfogta a kezünket. És elindultunk apához a temetőbe.

P é n t e k . Hiába minden, ó hiába!
Meghalt apa. S meghaltak sorra mind.
De mindazok, akik csak vélem éltek,
élnek ma is nehéz szívemben és
elég egy könnyü rebbenés,
kezemre hogyha röpke lepke száll,
vagy ág érinti vállamat,
ők adnak jelt, akiknek teste már
meghitt mosolygás, illat vagy virág
s csak csontjaik szorongnak lenn a föld alatt.

Két hónapja halt meg apa.

A néni ágyában fekszem, magas sötétbarna öregasszony-ágyban, a húsos és puha ágynemű körülvesz, fogvatart melegével. Olyan ez az ágy, mint egy régi, nagy hajó, mély és recsegő, fehér felhők úsznak körötte s néha ring. Sárgaságom van, három napja hoztak ide bérkocsin, mikor elhoztak Ági sírt és anya veszekedett Lajos bácsival. Hogy ő is tud ápolni engem, nem kell ahhoz a néni, meggyógyít ő engem, csak adjanak pénzt kölcsön, még orvost is ismer, olcsót. S mikor én fölültem a díványon és harsányan tiltakoztam, hogy nem akarok elmenni, én sem akarok, akkor anya is sírt. S elvittek mégis, mert Mihály bácsi, a gyám akarta. Távoli és titokzatos bácsi volt, gyám volt, nem is értettem, mi az a gyám. Nem lehet valami rossz, mert Áginak anya a gyámja. De miért nem az enyém is? Miért kell két testvérnek két gyám?

Három napja vagyok itt a néninél, sárgaságom van, szép és titokzatos betegség, ez még senkinek sem volt az osztályban s nem is fáj. A néninek megvannak Jókai összes művei, olyan tortát ígért, amiben csak töltelék van, nekem adta a Költők Albumát és azt mondta, hogyha nagy leszek, nekem adja a Jókait is. Három ceruzát kaptam és az iskolakönyveim otthon maradtak.

Jó így betegnek lenni. Jól érzem magam az ágyban, hentergőzőm és tudom, hogy valami történik körülöttem. A család kitágult, sok új rokon járkal ki-be, olyanok, akiknek a nevét se hallottam eddig, apró ajándékokat hoznak és mind rejteget valamit. Engedékenységet és meglepetéseket szimatolok. Valahogy fontos lettem, csábítanak és egyre titokzatosabb minden. Újabb és újabb próbákat teszek s a próbák sikerülnek. Csak a Frommer-pisztolyt nem kaptam meg, pedig már régen kérem, még itt se laktam, mikor felfedeztem az egyik fiókban. A néni a kályha mellett varr, felé fordulok fektemben és szigorú hangon jelentkezem:

- Adja nekem a Frommert a néni!

Sokáig csöndben voltam, azt hitte, alszom. Összerezzen és nemet int.

- Akkor hazamegyek! - Eszemágában sincs hazamenni, jól érzem magam, sehová sem kíváncszom, de zsarolni akarok. A gyöngye tiltakozás megvadít, folyton hangosabban szótagolom, majd üvöltöm a két mondatot, a felszólításra a néni következetesen megrázza a fejét, s erre én újra és újra elharsogom a fenyegetést. Már nem is kell a néni tiltakozása, a két mondat összefolyik, az értelmetadó szünet eltűnik, már értelme sincs, egyes részek letöredeznek a folytonos ismétlésben, már csak a hangzás a fontos, a zaj, amit csinálok, üvöltésem betölti a szobát, melegem lesz, az erőlködés izzaszt, a hatalom tudata fűt. Ordítózás közben kinyílik a szomszédos szoba ajtaja, Lajos bácsi jön be, megáll és tűnődve néz. Hirtelen elfáradok, abba-hagyom.

Lajos bácsi egy széket emel az ágy mellé, leül. A néni kimegy. Nem szólnak egymáshoz, látom, hogy összebeszéltek, ünnepélyességet érzek a mozdulataikban, az ordítózás után valósággal suhogni érzem a csöndet, hűvöset legyint fülemre, zuhanni kezdek lefelé az ágygal együtt. Hirtelen homály és nyirkos hideg vesz körül s mint egy mély kútból fülelek. S a bácsi megszólal fönn a magasban:

- Szóval haza akarsz menni?

- Haza! - válaszolok gyöngé daccal, minden meggyőződés nélkül. Hirtelen értelmetlen ijedség támad bennem. Hangomra az ágy emelkedni kezd, visszatér régi helyére, a bácsi mellé.

- Te most már itt vagy itthon, - válaszol és a mennyezetre pillant. Hová is mennél?

- Haza. Anyához és az Ágihoz.

- Anyához, anyához... - Csönd, a bácsi nem néz rám, mellém néz valahová. - A nevelőanyádhoz! - mondja hosszú szünet után, kilöki magából a szót, örül, hogy túljutott rajta, feláll és járni kezd a szobában. Ülök az ágyban, a torkom hirtelen bedagad, sírás fojtogat és düh. Nem igaz! - lobban fel bennem és kiáltani akarok.

- De, de... a nevelőanyád, - jön a válasz, megelőzve a tiltakozást, most már a rémület kap el, érzem a nyugodt hang mögött az izgalmat, a járkálás gyorsabb lesz, követem a tekintetemmel.

- ...Elég nagy fiú vagy már, megtudhatod. Jó asszony, szeresd is, tíz évig nevelt, az anyád is volt az anyád helyett, de...

- Nem igaz!

- De igaz, fiam. Az anyád, az édesanyád meghalt, amikor te születted. Egy éves voltál már te, szegény apád akkor vette feleségül az anyádat.

- Hazudik!

Leül újra a székre, az ágyam mellé és rámnéz. A hangja fáradt és meleg.

- Miért hazudnék, kisfiam? Ez így van! És az anyád nagyon szegény, nem tud két gyereket nevelni. Ő nem akarja, azt mondja, hogy ő dolgozik és eltart téged is, de az nagyon nehéz. Mondd meg neki, hogy itt maradsz.

- Nem maradok!

- Édes, édes fiam, miért nehezítenéd az anyád dolgát!

- De nem igaz, hogy anya nem a mamám!

- Anna! - kiált a bácsi a szomszéd szoba felé és feláll. Ijedten jön be a néni, sápadt. - Felszökik a láza, - mondja és elkapja rólam a tekintetét. Hol a kép? - kérdi a bácsi, félszeg mozdulatot tesz és topog a lábával.

Ülök az ágyban, szúrást érzek a szememben, didergek és tudom, hogy igaz. Egyszer régen egy boltban voltunk anyával vásárolni, a kereskedő ismerősként üdvözölte, rokonokról érdeklődött, Ági is, én is megmondtuk a nevünket s énám azt kérdezte a kereskedő, hogy: „A fiút kapta, úgye?”

- Kaptam? Szültem uram! - És magához ölelt. Felnéztem anyára, láttam, hogy ujját a szája elé teszi és haragosan ingatja a fejét. Sokat beszéltek még, s mikor eljöttünk, nekiestem:

- Miért mondta az az ember, hogy anya kapott engem?

- A bácsi összetévesztett téged valakivel.

- Kivel? Kit kaptak?

- Engem is kaptál? - érdeklődött Ági vékonyka hangon, ijedten. Anya méregbe jött.

- Senkit sem kaptam! Ne butáskodjatok. A bácsi összetévesztett a Fazekasékkal, azok kaptak egyszer egy gyereket.

- Kik a Fazekasék? - hallom a hangom és összezavarodik bennem a kapott gyerek és a szült gyerek, mert a szült gyerek is kapott gyerek, s minden gyerek előbb nagy tengerben úszkál, de a kapott gyerek Ági, mert őt kapta anya Istentől egyszer, még emlékszem is rá. A Bakács-téren kapta, a klinikán. Apa virágot vett nekem és oda kellett adnom anyának, mikor meglátogattuk.

- Fazekasék nincsenek is, - didergek, - a Fazekasék mi vagyunk... én vagyok a kapott gyerek!

A néni jön be, kis mélyedést paskol a paplanon s egy képet tesz elé. Itt az anyád, látod, nem hazudtam! - morog csöndesen a bácsi.

Nézem a képet. Egy szép, komoly, idegen asszony áll a képen, fehér rózsák vannak a kalapján, fodros fehér ruhája van és oldalt néz, elgondolkozva. Nem nyúlok hozzá, csak nézem.

A néni az ágyhoz lép és a kép mellé fekteti a Frommert. Lassan kihúzom a kezem a takaró alól. Fölemelem a pisztolyt, az arcomhoz szorítom, behunyom a félszememet és célbaveszem az ablak kilincset.

A néni felsír. Leteszem a pisztolyt, hanyattfekszem.

Nem gondolok semmire, magányt érzek és didergek. Aztán egy szó kezd motozni bennem, amit néhány napja hallottam egy hivatalban, ahol anyával jártunk, egy szakállas ember mondta rám, mert meghalt az apám. De nem azért mondta!

- Teljesárva vagyok! - ordítok, feldobom magam az ágyban, a falnak fordulok és nyitott szájjal zokogni kezdek. Összekuporodom, a térdem fáj és a fülem hasogat. A párna nedves lesz, lejjebb csúszom, a takaró alá. A párna csücske kerül a szám elé, összeharapom és elszakítom. Szédülök.

Mikor felébredek, üres a szoba. A félhomályban fénylenek az ablakok. Fáradt vagyok és valahogy idegen magamnak. Úgyis meghalok - gondolom, lesz majd itt ijedtség... Bosszú fészkelődik bennem, meg szeretnék büntetni mindenkit, mindenért, összefonom a karomat a hátamon, mint az iskolában szoktam. Várom a halált.

Az ablakok előtt, a folyosón anya siet el, a gyászfátyol úszik utána. Csönget. A néni benyit a szobába, villanyt gyújt, felkapja az ágy szélére csúszott képet és a Frommert, egy fiókba dobja és szalad ajtót nyitni.

- Hogy van a gyerek? - hallom anya hangját, beront, homlokon csókol és megtapogatja a kezem. Hideget hoz be s jószagot.

- Kezicsókolom! - köszönök. A hangomra megrezzen, lehajol, a szemembe néz. - Csókolj meg, - mondja és arcát az arcomhoz dörzsöli. Megcsókolom. Hirtelen felegyenesedik, a szeme villan s a néni szélre szól:

- Ki mondta meg? Ki merészelte megmondani? Maga?

- A Lajos, - lehelli ijedten a néni és hátrál az ajtó felé.

- Az átkozott! - sziszeg anya. Leengedi a karját, fáradtan és tanácstalanul maga elé mered. Aztán az ágy szélére ül és szeméből lassan peregni kezd a könny. Megsímogatom a karját, mellemre bújik, rázza a zokogás. Sírní akarok én is, de nem tudok, fejére teszem a kezem, vigasztalni szeretném. Valahogy segíteni kellene, - gondolom, öregnek érzem magam és

bölcsnek. Ugyis meghalok, - szeretném mondani, de nem merem. Egyedül vagyunk a szobában, akkor még idegen bútorok és idegen holmik között.

Anya feltápáskodik, a székre ül, megtörli a szemeit, elsimítja a homlokába hulló hajakat.

- De Ági azért a testvérem? - kérdezem.

Bólint, szája elé kapja a zsebkendőjét és újra belezokog.

S az akkor még idegen bútorok, idegen holmik közt éltem sokáig, az otthoni bútorok anyával és Ágival N.-re vándoroltak. S ha két-három évenként ott töltöttem egy-egy szünidőt, már barátkoznom kellett a régi bútorokkal.

- Hogy halt meg anya? - kérdeztem három év múlva egy alkonyatkor a nénit.

- Tanulj és ne kérdezz butaságokat! Meghalt!

- Hogy halt meg? miért halt meg? - A hangom megijeszthette, mert felémfordult és összekulcsolta a kezét.

- A szíve nem bírta, ikerszülés volt.

- Ikerszülés volt? - mondtam ámulva utána. - Mi mindent rejtegetnek ezek még! - csikordítottam össze a fogaim s a kezem ökölbeszaladt... Micsoda család! Minden másképpen van, mint másoknál, rendes embereknel!

- Hol az ikertestvérem? - támadtam a nénire gyanakodva.

- Meghalt, gyöngye volt, egy-két percig élt csak. Az is fiú volt.

- És?

- Mit és?

- És... és anya azért halt meg, mert ikergyerekei lettek?

- Azért - törölte ki gyorsan egy könnyet a szeméből a néni, - de ezen már úgysem lehet segíteni, ne kérdezzess és különben sem való ilyesmiről beszélgetni. Szégyeld magad!

- Dehogyanisnem való! - dühöngtem - és apa!

- Hát nem hagysz békén? Apád nem volt Pesten, egy órával később érkezett meg. Tanulj és hagyj békén!

Egy nagy lélekzettel visszanyeltem torkomból a szívemet.

- Huszonnyolc éves volt akkor szegény Ilona, - sírta hirtelen a néni és kiment a konyhába. Rányitottam, de visszanyomta az ajtót és megfordította a kulcsot a zárban a konyha felől. - Tanulj és hagyj békén, - kiabálta nedves hangon.

- Én a falhoz vágtam volna apa helyében azt a kölyköt, tudja? - ordítottam az ajtón át.

- Bolond vagy? Milyen kölyköt? - nyílt ki hirtelen az ajtó.

- Engem, - sziszegtem összeszorított szájjal, - mindenki meghalt neki, csak én maradtam! És most azt se lehet tudni, hogy én haltam-e meg, vagy a testvérem. Ha ikergyerekek vannak, honnan lehet azt tudni?!

- Megbolondultál? - akadtak el a néni könnyei, - gyere, elmegyünk a moziba!

- Nem megyek a moziba! - tomboltam, - nem kellett volna engedni, hogy gyerekei legyenek anyának, ki volt az a hülye orvos, aki hagyta? Majd megölöm! - rúgtam bele a dívány sarkába és az utcára rohantam.

S akkor elkezdődött valami, amiről csak verset lehet írni... akkor kezdődött volna az ifjúság? S micsoda évek! Te maradtál meg? vagy a másik? Megölted őket, - beszélt a hang, megölted őket, megöl ted ő ket, megöl ted ő...

Éjfél után. Apa meghalt, meghalt anya is. És anya távol él, távol él Ági is. És meghaltak sorra mind a többiek s most halt meg az Amerikát járt, kötözködő, drága Eduárd. Jean is elutazott tegnapelőtt. Mozdósítási hírek keltek újra szárnyra, fölment a követségre. Szabad a szolgálati lapját, - nyujtotta két ujját a tisztviselő. Jean előkotorta. A férfi megnézte, visszaadta. - Azonnal utazik, de nem Párisba, hanem az állomáshelyére. Jó utat, - nyujtotta a kezét. Vártam az utcán a követség előtt. Jean sápadtan jött le s elmesélte. Megállítottam egy autót, a szállodába mentünk s onnan a pályaudvarra. Nem beszélgettünk. S mikor fel kellett szállnia, hirtelen megcsókoltuk egymást. Ma már a Maginot-ban ül. S ki tudja, élek-e? él-e?

Mikor múlik el a gyerekkor? S mikor az ifjúság? S az élet? Észre se venni.

Kétszer leshettem csak meg a pillanatot, mikor a szirom elhagyja helyét s a földre perdül. S tulipán volt mind a két virág és mind a kettő fehér.

S halott-e már a perdülő szirom,
ha hullni kezd?
vagy akkor hal meg, hogyha földet ér?

1939 augusztus végén.

VÁLOGATOTT VERSEK
(1930-1940)

POGÁNY KÖSZÖNTŐ (1930)

Ó FÉNY, RAGYOGÁS, NAPSZEMÜ REGGEL!

Ó nézd! Zsolozsmás tiszta a reggel
és szerelmes szavainkkal elszáll
a köd és minden tiszta lesz.

Ragyogj!

Nézd, csillog a tenger és üvegpartokon
cseng a faragott hullám a nap alatt!

Ó fény, ragyogás, napszemü reggel!

Imádkozz! és

mutasd meg magad, mert
üvegpartokon állunk és
átlátszók vagyunk. Vérünk,
mint szentelt, metszett pohárban
aranyszínü bor: csillog hidegen.
Imádkozz, imádkozz értem!

Ó csengenek a partok és remegnek;
torkunk áhitatot küld a ködök után
és megsímogatjuk a napot a szemeinkkel
és a szemeink fájnak!

Zenés üvegpartokon szeretlek
és imádkozz
ó imádkozz értem!
mert csillogó reggeleken is kiáltom,
hogy érted csillognak a megcsengő
partok és érted a napszemü távol!

NAPTESTÜ SZÜZEK, PÁSZTOROK ÉS NYÁJAK

A pásztor is lassan lejön a hegyről,
karámba zárva fehérén torlódik
a nyáj és napbafürdött szűzek is a
dombról ringó csípőkkel lefelé jönnek,
jószagúan s álmatagon, mint minden
ősszel, ha halnak fekete ég alatt a
fák: naptestü szűzek, pásztorok és nyájak
jönnek le lassan a falu felé.

Megtörünk mi is, asszonyainknak
tükrös szeme alatt feketébb lesz az
árnyék s csókunkból ránhavaz a tél;
hajunk is balúl homlokunkba hull és
senki sem simítja meggyulladt szemünk,

csak naptestü szűzek, pásztorok és nyájak
jönnek le lassan a falu felé, hol
terhes felhőkben már összegyűlt a bánat.

SZERELMES VERS BOLDOGASSZONY NAPJÁN

Fázol? várj, betakarlak az éggel,
hajadra épül a hímzett csillagok
csokra és holdat lehellek a
szemed fölé.

Már nem húz madarak búbos szerelme,
csak házak tárják lámpás ölüket
a szélnek és hangtalan fákon
ring a szerelem.

Valamikor az asszonyom leszel
és átkozott költők rettentő téli
danákkal valahol a hegyeknek
alján hiába énekelnek.

Szép bánat feszül a homlokom
alatt és fekete tájak tükröznek
sötétén összezsörrenő fogaimon,
ne félj.

Csak a februári egyszerűség
érett most bennem szerelemmé
és teljes vagyok már, mint nyáron
egy zengő égszakadás!

VARIÁCIÓ SZOMORÚSÁGRA

Nézd én a fájdalma kertjéből jöttem
könnyes folyókon hullató ligeteken
és zokogástól rengő réteken át
a fájdalma kertjéből jöttem
ahol sírást hozott
a szél a nap az eső
a köd a hold a hó
az ég az ég az ég is!

És kelőhajnali színeken is sírtam
ha épen egy érett alma
esett le csengve fáradtan az ágról
vagy egy madárnak röpködő íve
a föld felé hajolt és eltűnt
valahol a ringó zöld mögött.

Csak jöttem némán könnyes folyókon
hullató ligeteken és zokogástól rengő
réteken is némán keresztül csak a
sírásom csorgott szűz arcomon
mely már halovány mint a
hajnali holt hold mely
szégyen a hajnali hajnali égen!

ESTE. ASSZONY, GYEREKKEL A HÁTÁN

A város felé jövök a hegyről, nagy, tele holddal
a fejem fölött,
szegényen, mint régi próféták, szendergő ösvény a
lábam alatt, - kincseim:
a cifra esteli város és az asszony, aki most jön
gyerekekkel a hátán és
megáll mellettem, köszön. Fiatal asszony, a szeme
szép, a szememet rajtafelejttem.
Megy tovább. Fogait mutatja, nevet, - a gyerek pedig
búcsút integet a hátán.
Most nekik adnám papok örülő, mosolyos szívét
melyet este így magamban hordok,
de már késő van, sötétek az árkok. Kaszált füvek
közt görnyedt hátakkal viszik
az álmot és megszólalnak már mindenütt, énekes
hangon az esti kutyák.

TAVASZI SZERETŐK VERSE

Látod!
boldog csókjaink öröme
harsog a fák közt és
árnyékkal áldja
testünket a táj! hallod,
hogyan terül a fűvön a
fény és pattan a fákon
dallal a hajtás! csak
csörgető fekete tücskök
zaja dicséri most
fűnek és fának
jó örömét! nézd,
a vizen, messze partok
homályos tövén
tükrösen fénylik
tavaszi kedvünk! mert

mi vagyunk most a fű,
a fa, a part, az öröm is
és szépszavú áldása
a tájnak!

POGÁNY KÖSZÖNTŐ

Nézd! dércsípte fáink megőszült
fején ül most a szél és lengő
harangú tornyok között ím
megkondúlnak a jámbor imák!

Csorgó nyálával békés borjú
lépdel még szekerünk után, de
már nem kószál szárnyas szavakkal
szájunk körül halovány ámen!

Megmosakodtunk! tornyok között,
fákon pihenő szélben és most
megőszült fák közt csókokkal tarkán
pogány szemekkel kitavaszodtunk!

A testünket nézd! együtt fakad a
rüggyel drága hús és napbadobált
csókjaink után boldog torokkal
így, istentelenül fölsikoltunk!

UJMÓDI PÁSZTOROK ÉNEKE (1930-1931)

ZAJ, ESTEFELÉ

Már a Maros füzes partjai
közt jön el hozzám most a messzi
vidék! csikók csomós lábakkal
futnak az anyjuk után s így
este, hazafelé most kácsák
és szeretők totyogva menetelnek!
Az égen egy helyen látni még,
(csikók! kácsák és szeretők!) hogy
olyan, mint kedvesem szemekékje!

BETEG A KEDVES

Pásztorok, jöjjetek le mind a hegyekből és
párnának kifésült, gyöngye gyapjakat
hozzatok néki a feje alá. És mert
szereti, kövirózsát! halovány szegény
most, mint ahogy halovány, hajnal felé a
vacsoracsillag!

Pásztorok népe segíts! hisz közülünk való
amióta a kedvesem, ő is; birkái
ezüst mezőkön aranyos szőrrel, éjjel
legelésznek, amikor csak a hold süt. És
az ő nyájairól álmodtok asszonytalan
álmaitokban!

Anyám, halott anyácskám! a foltos Julia
tejéből hozz inni néki, de forrald föl
előbb! Hallod-é halott apám! te szoknyás
koromban tanítottál lenge imákra!
imádkozz érte most, mert elfajzottam
tőled én ujmódi pásztorok közé, akik
nem szoktak imákat énekelni! Szép
barna hugom, ne vess sokat rá, hogy ne
legyen szomorú!

Sírva fordulj ki föld a kapa nyomán és
gurulva továbbíj! pálott patakok
rohanjatok csak fölfordult halaitokkal!
fák és füvek, hozzatok lázára árnyat és
símogatást, mert ha soká tart, én is
vélebetegszem!

SZERELMES KESEREDŐ

Nézd, fogd nyakon kedvesed kuttyáját
és emeld be meleg inged alá
s kiálts a kedvesednek is! kiálts
és szólítsd jó állatok nevén, arcához
arcod lökdösd bocimód és menj
a fenébe véle, hisz szereted!

Mert mit keresel: hegyesfülü majmok
zsákjatomése ez itt most, akik
szelídke üdvöket plántálnak
hazudós szóval s az igaz gyümölcsfát
a naptól is lécekkel elővják!

Láthatod: gazdagok szusszanó
tálai fölött még mindig pára leng
és tiszta szavaddal, ahogyan itt állsz:
orv vadölők állnak így orozva,
erdőknek szélén és fiatal életed
s kedvesedé, szép tilos nyulként
csöndesen lóg az ujjad hegyén!

SZERELEM

Kutyánk vinnyog a kertben és boldog
nyelvvel viharzik elő. Hazajött
a kedves. Szemében hajnali csókunk
örömével s kora csillagokkal az ajka
között. Kislányt tanított és
magával hozta fehér nevetését.

Hogy jött, jánosbogár riadt fénnel
a sövény feketéjén, de már
elfullad lassan a kert s házunk
alól elúszik a csöndben. Madarak
mozdulnak álmukban a fán és gyöngén
sipognak felőle a holdra. Már én is
régóta csak róla énekelek.

LÁBADOZÓ SZÉL (1931-1933)

SZUSSZANÓ

Szép vagyok? Szép!
Igazán? Gyönyörű!
Te tudod? Tudom én!
Százszorszép vagy! és
hívó kiáltás
szigorú téli
erdőn, amikor
fröccsen a napfény!

KÁNIKULA

Szomjasan vonúltak inni a fák
lehajtott fejjel a patakokra,
kertekből eresz alá költöztek
rémülten a rózsák és most, hogy
este lett, gyerekek halnak asszonyok
kék szemén s a hőség barna vállán;
csak poros hangyák nézik, csudára
kerekedve a füvek tetejéről,
hogy mire följött, szakálla nőtt a holdnak.

TÁJ

Két felhő az égen összezsikordult
s fekete gyöngykoszorúként csapódott
a Tiszára zápor!

Laposra rémült homlokkal álltak
a fák, köztük vonúlt füstölve át
a napfény s lusta távolon, nevető
bokrok fakadtak a zápor alá!

Engem hozott a szél! kazalos hajam
után megfordult tíz fa ütöten és
hét deszkapalánk!

Később lomha állatok jöttek bólintva
a tájra és hátukon pirúlt
a hős nyár; én karom kinyitottam
lobogón és messze röptültem!

VASÁRNAP

Reggel hegyi erdőket jártam a lánnyal
akit szeretek. Vasárnap volt, vasárnap
így megyünk el mindig és fölfelé,
dologtalan.

Hegyes kis vállát tartottam átkarolva,
járjon mellesen ilyenkor, alázó
hét után! és lassan beszélünk
arról, hogy összeházasodunk s hogy
az a szomorú kisfiú számárköhögős volt
reggel a villamoson.

Útra értünk ki, fagyosan fútt a szél;
megcsókolt s mondta: a balfüle fázik,
melegítsem; s én forrókat leheltem rá
mint a táltos.

Aztán borzasra fázott verebek szálltak
fölénk a fára s hullt ránk apró
tüskékben, zúzmara.

ESTEFELÉ

A zápor már
a kertfalon futott,
fiatal zápor volt:
pirulós!

Szoknyáját összekapta és
kék ég derült
a lábaszáran.

Majd csönd lett.
Az útja villogott
s a fákra esti kóc ült.

Két bokor játszott később
mocogva máriást,
lapjaik pattogtak
s fölhangzott nevetésök.

Ültem. Köröttem
leültek a rózsák
és rámszuszogtak.

Az égen két szerető
szíve röpült,
két késői
nyögdécselő galamb.

UJHOLD (1933-1935)

SZERELMES VERS AZ ISTENHEGYEN

Itt hordta az anyja, mielőtt született,
köszönd meg a tájnak,
hogy óvta őt és körül a vastag árnyak
húsét is köszönd, s hajló lombját a fáknak

mind néked tartogatták! napod egére
napnak és harcodhoz
lobogónak, mely szökkenve véd a gonosz
vermekről s nehéz munkádnak diadalt hoz.

Napod és lobogód! s itt is mindenben úgy
érzed lélekzetét,
mint mikor melletted alszik s füledbe két
kicsi hanggal szuszogja szíves életét.

Szerelme egyre egyszerűbb és szemében
már nincsen félelem,
figyeli munkád, mosolyog és hangja sem
hallik, úgy örül, ha napodon vers terem.

Szűk holmidat vidáman összetartja és
széttúr a gondodon
s mint nap, zápor vizét az ázott lombokon,
ráncaid úgy tünteti el homlokodon.

Karolva óv s karolva óvod, míg körül
leskel rád a világ
s végül hosszú késeivel megöl; virág
nem hull majd és furakodva féreg se rág,
ha meghalsz s tested égetni lebocsátják.
De mint esti harang
hangjára toronyból a sok fehér galamb,
a hangja száll utánad s csapdos majd ott alant.

ESTE A KERTBEN

Égen az újhoid oly vékonyka most,
mint apró seb, melyet a fecske ejt,
villanva víz színén s utána
rögtön elfelejt

Már éjszakára ágyazott a kert,
az álmos sok bogár virágba bútt
s a hetyke tulipán álldigálva
ágyán, elaludt.

Könnyen lépek hát s arra gondolok,
hogy asszonyomnak nyakán a konty tán
olyan, mint szusszanó arany pont egy
boldog vers után.

S mondom a verset; törekedik már
s úgy hangosodik szájamon, mint hű
lehellet csók után és mint avar
között az új fű.

S verssel térek a házba, ahonnan
az asszony fut elém és hordja hó
nyakán a kontyot, mely ha kibomlik,
arany lobogó.

VÉNASSZONYOK NYARA

(Esti mosolygás)

Farkával csöndesen mozog
tóban a hal s aludni kész,
orrát iszapba dugja és
napjának multán mosolyog;

totyog vidámka sorban ott
tizenhárom kicsi kacsa,
s arany farán viszi haza
billegve a mai napot.

Sötétül lassan a piros
s ami soká maradt fehér,
az is már látod, feketéll,
mint e verstől a papiros.

(Altató)

Göndöríti fodrászó szél
felhőink így estefeje
s a kacsanyom vízzel tele,
csipke a tócsa szélénél.

Minden göndör lesz és arany,
lomb s a lomb közt a zöld dió,
szundi madárka tolla; s jó,
hogy nemsokára este van.

Az asszonyod már szendereg,
sötétség út körül tanyát
s a fán telihold ugrik át,
mint egy riadt, pufók gyerek.

NYÁRI VASÁRNAP

(Naphimnusz)

Tüzes koszorú te!
szőke hajak gyujtogatója,
fényes esőket ivó
égi virág!

Fényesség bokra te!
folyóknak déli sziszegése,
kisdéd állatokat nevelő
sugaras anyámlő!

Búzát nevelő te!
futosó gyerekek piritója,
fiatal testekkel tegeződő
ravasz szerető!

Égnek arany szőge te!
ébredező táj vidítója,
pörkölve símogató
tűzkezű szentség!

Érted térdepel és
jámboran vallja a titkát
hajbókolva
a büszke vidék.

(Modern idill)

Ó, fiúk és lányok vad serege
járkálgat itt és boldogan izzad
s hűsölni időnként a vízre lejár!

Ragyogó vállaikon apró napokat
hoznak ki magukkal
és guruló, arany gyöngyszemeket,
hogy nyomuk maradjon a fű közt,
ahol letakarva, búcsúimákat
mormol az enni- s pusmog az innivaló!

Ó, fiúk és lányok ragyogó vállán
csúszkál rikoltva az ünnepi nyár
s futtuktól táncosan fordul a hő levegő
és horzsol ahogy dől.

S pattog a fény a parti csónakok
fenekén és köztük barna hajónk:
Mütyürke is ott ül!

Ül és nézi magát a víz síkos tükörében
hol vakkan ijedten a fény és
borzolja ér ide hozzánk
s elnyugovó szuszogással
pihenni a fűre lefekszik.

Ó, csipkés inggé lett a távoli telken
a deszkapalánk és benne aludni
készül az este futó fiatal szél
s csak a hőség duruzsol
itt az arany levegőben.

(Esti búcsúzkodó)

Fölébredt a fiatal szél s fütttyent
s markolászva végigfut a parton,
hírét hozza, hogy keleten már
feketülő vízben mosakodnak a fák;
hosszú lábakkal a hold jön fölfele lassan,
csomót köt a tájra, s - este van.

TÉLI VASÁRNAP

Arany késként villan a napnak fénye a fák közt
és füstölve siklik az úton a friss nyomokon
s távol nagyokat hasogat a kemény levegőből,
síkos arany domb őrzi ott örömét!

Ó, most síkos a lomha gond is, fütttyentve kicsúszik
melegéből és csönd s a havon vékony repedés
jelzi tünése nyomát, míg nyugodt dobogással
takarítgat utána a szív.

Nézd! asszonyod arany kontya s két síje
külön megcsillan a lejtőn s eltűnik lobogón;
lenn hó pora bújtatja s egy enyhe kanyar.

Ó, fend hóhoz a léced! csisszen az s kinyitja előtted
az erdőt és mögötted újra kezefog a szél
s az utat szegő fák sora tanakodva nézi tünésed!

(Este)

Jó fáradtság pirul és szerelem az asszonyok arcán
s a ház falánál odakinn, csöpgőn sorakoznak
a ködben a lécek. Ezüst esti világ ez! fölötte
az égen sötét koszorúba gyűlik a holnapi hó.

PIPACS

Az asszonyom pipacsot lát
és fütttyent nekem az úton át
s hogy visszafütttyentek, lehajol.

Két ujja végigcsúszik a szár
szőréen s a fű közt megáll. És már
kezében lángol a lenge virág.

Ujra fütttyentek; fütttyömbe boldog
madár fütttye vág s ő mosolyog:
Pipacspirossal zendüljön a világ!

ÉS KEGYETLEN

Az anyám meghalt, az apám és ikeröcsém is,
asszonyom kicsi huga, nénje és annak a férje.

Sokan haltak meg és hirtelenül
s álmainkban, ha sokat vacsorázunk,
halljuk, hogy sírjuk alatt harsogva
nő a köröm még és szisszenve a szőr.

Tisztán élünk különben és könnyű mosollyal;
asszonyom járkál a szobán szoknyája kis neszével
és fényes szemmel rendezi tárgyainkat.

Tudja már, hogy harapósak a gazdagok kutyái
s hogy aki meghal, azt végleg elkaparják.

Oly félelem nélküli így az életünk és egyszerű,
mint a papír, vagy a tej itt az asztalunkon
és kegyetlen is,
mint mellettük a lassútekintetű kés.

EMLÉKEZŐ VERS

Ősz férfi fogta a kezemet ma s mondta, hogy
téged is ösmert és közben, ahogy nézett, - esteledett.
Tizenkét éve a temetőben fekszel apám
s hogy emlékeztünk, mondta, már ő is arrafelé tart,
a fél tüdejével.

Ha élnél, néked is már a halál zászlaja, ősz haj
lengene a fejed ormán
és a világ is reszketne körülötted!
de szőkén kerültél a lepedőbe te akkor
s férfifiad rád úgy emlékezik immár,
mint társára a harcos, ki
egyedül tért vissza a hosszú csatából falujába
s kettőjük tetteit meséli pipaszónál.

Nagy csata volt bizony az!
hogy haldokoltál, a kisgyerek én,
nagy diófaággal hajtottam rólad a halált s a
legyeket! s meghaltál mégis és én
egyedül tértem vissza, hírül hozni elested.

S bár mostani férfiadnak már
asszony a gondja, sok gondja mögött
s göndör könnyekkel nem koszorúzza helyed;
tudja, hogy egyszer elveszti ő is a harcot és elesik
majd! ezért hát férfiként idéz, ha ritkán
rólad esik szó és összeszorítja utána a száját.

MONTENEGRÓI ELÉGIA

Kapetánovics Péro, montenegrói férfit dicsérje a vers ma,
ki itt él a magosban és harcol a kövel és harcol a széllel,
míg el nem temetik; de zászlóként csapdos majd emléke
jövendő férfiak útján s késő koroknak hirdeti tiszta életét.

Mögötte asszonya áll és álldigál apró fia is, öszvére
szagolja a sziklát és néha nagyot fű. Így áll itt a család
és körben állnak a sziklák, sűrű szakáll rajtuk az esteli
árny; kenyér a gondjuk, vajra sose telt s a szomszéd
falu számukra a messzi világ.

Így élnek ők itt s földjüket fallal védik a széltől, gyökerenként
óva nehéz hozadékát, mely mint a férfi sírása, oly akadós.
És kevés! minden falatja hétszer fordul a szájban és
nyelés előtt óvatosan dagadoz.

Élnek ahogy élek más tájakon én és élnek a többiek is.
nem könnyít sorsunkon az esti beszéd; sziklák között
ritka a jókedv és sok a tennivaló: lopós férfi élhet csak
pihenősen!

Égen a sas kerengve üzi üzletét s a mélyben az Ádria
öblén esti helyet keresve forognak a bárkák; - emez se,
az se könnyü kenyér.

Nikiták árnyai jönnek át a sötét levegőn és könnyü
cipókon lovagolnak; ó más se könnyü! még csak
a megholtak szemehéjja, mely fönnakad és elsárgul
idővel a kékje!

Így jó, a sorsunk így lesz nehezebb. És nehezebb már is,
mint a só, vagy a bánat.

JÁRKÁLJ CSAK HALÁLRAITÉLT! (1935-1936)

ISTENHEGYI KERT

A nyár zümmögve alszik és a fényes ég
magára vonta szürke fátyolát,
kutyám borzol, fölmordul s elrohan,
megugró árnyat lát a bokron át.

Öreg virág vetkőzi sorra szirmait,
pucéran áll és félig halottan,
gyöngé barackág ropog fölöttem
s terhével lassan a földre rogyan.

Ó, ez a kert is aludni s halni készül,
gyümölcsöt rak a súlyos ősz elé.
Sötétedik. Halálos kört röpül
köröttem egy elkésett, szőke méh.

S fiatal férfi te! rád milyen halál vár?
bogárnyi zajjal száll golyó feléd,
vagy hangos bomba túr a földbe és
megtépett hússal hullsz majd szerteszét?

Álmában lélekzik már a kert, hiába
kérdeszem, de kérdem újra mégis.
Gyümölcsökben a déli nap kering
s hűvösen az esti öntözés is.

ALKONYI ELÉGIA

Ó, alkonyoknak könnyü vétkei:
semmittevés és pillanatnyi csönd;
az álmos hegyek fejére lassan
az este ringató folyókat önt.

A nap zaja elúszik messzire,
lépek s mintha suttogásban járnék,
fut macskatalpain a tompa fény,
halvány árnyat szűl a vastag árnyék.

Régi halottaimnak húsa fű,
fű és virág s mindenhol meglelem;
vékony illatukkal álldogálok,
s oly megszokott immár a félelem.

Fodrozó füst az ákácok sora,
a hallgató sötét rájukhajolt,
előgurul és tétován megáll
föltartott ujjamon a lomha hold.

Esti béke, téged köszöntelek,
az úton nehéz napom pora száll;
lassú szívemben ilyenkor lágyan
szenderg a folyton készülő halál.

IRÁS KÖZBEN

Csak kígyó undoríthat tiszta fatörzset így,
ha bőrét hagyja rajta, mint engem undorít
e forduló világ és az ordas emberek.
Virágszülőként kezdtem én el, de fegyverek
között neveltek engem gyilkosok s megszoktam
rég a harcot itt és gyáván sosem futottam.

Igaz, jó szerteütni néha, de békében
élni is szép lenne már s írni példaképen.
Bízhatnom kell magam, hogy el ne bujdokoljak,
mert jó lenne messze és műhelyben élni csak.
Ó, véled gondolok most, tollas jobbkezemmel
s egyre jobban értelek, Kazinczy, régi mester.

HIMNUSZ

Gyökér vagy és törzs,
teli lomb s gyümölcs,
hús fuvallat vagy
s meleg nap érlelő,

kötöző gyökér,
iramodó vér,
vékonyszárú törzs,
széllel barátkozó,

karom lombja vagy,
karomba szaladj,
mellem virága,
szívemen takaró,

ébresztő napom
s napos hajnalon
lombom gyümölcse,
mellettem ébredő,

mellettem alvó,
szívemre hajló
jó nyugalom vagy,
csöndesen dobogó,

szépszavú forrás,
kezdő sikoltás,
szárnyas lehellet,
lélekkel szálldosó,

árnyékban éles
fény vagy és ékes
árnyék a fényben,
s felhő is, füstölő,

csukódó pillán
utolsó villám,
nyíló testeddel
karolón ringató.

Te harcon áldás,
búvó mosolygás,
aki a földön
régén fehérülő
csontjaimba is majd
ott bujkálsz mindörökkön.

DICSÉRET

Fénylő ajkadon bujdokoló nap
a mosolyod; szelíden süt rám és meleg.
Hangodra kölyökként sikoltanak
a záporoktól megdagadt kis csermelyek.

Pillantásodtól nő a fű, kihajt
a száraz ág és tőled piroslik a vér.
Ha meghalsz, meghalok; porainkból
egyszerre sodor majd forgó tornyot a szél.

HAJNAL

Lassan száll a szürke és a kék még
lassabban szivárogoz át az égen,
homályban áll az erdő s minden ág
puhán mozog, úgy mint a vízfénéken.

A szürkesség eloszlik, győz a kék,
minden égi füstöt magába fal
s a dúdoló hajnal elé szalad
két fiatal fa, sötét lábaival.

Harsány fürtökben lóg a fény s a táj
sok ág-bogán ökörnýál lengedez,
ragyogva lép az erdő szerteszét,
lépte vidám és egyszerre lenge lesz,
nedves fején a nappal táncba kezd
s a réten nem jöhet most senki át;
ezüst halakat virágzik a tó
és az éleshangú reggel így kiált:
halihó ha-hó ha-hó halihó!

ÁPRILIS

Április aranyként
hull a fán át,
a bujdosó
levélke szopja ágát,
sikongó hangot ad
s lihegve nő
körül a fű
és peng a sziklakő,
fáról szirom hull,
csippenti szél,
sok katona
vígán mendegél,
por száll, bombás gép száll
a por felett,
gáz pólyálja
a gyöngye gyermeket,
föld emészti el majd
s ha jó a nyár,
virágot hajt
szívéből a halál.

DÉLTŐL ESTIG

(Költői gyakorlat)

Mosoly

A vastag déli nap a fán addig tolong,
amíg a lombon át kis piszokba nem lép.
A kis piszok fölött hét kis legyecské dong.

Hőség

A rozsdás tyúkok gödrükben elpihennek,
kakas kapar csupán.
A tyúkok hunyt szemén a hártya oly fehér,
mint most e délután.

Pislogás

Itt alszik kedvesed
és vele alszik lába nagyujján a légy is.
Vigyázz! fölneveted.
Olyan símogató a világ néha mégis.

Riadalom

A héja fekete kört ír az égre fel,
fölrriad az udvar és sápadt port emel.
Minden fölfelé néz, kinyílnak a szemek,
a dúc két léce közt a könnyű toll remeg.

Alkonyodik

A délután szakálla nagyranőtt
s motyog belé, úgy mint a gyöngye vén.
Aludna már, hát kérdi az időt.
S a kút felel: esti itatáshoz
pántos vödör csattan a fenekén.

Búcsúzó

Fölébred most a táj,
megered a szava,
madarakkal fején
meghajlik könnyedén
s csörögni kezd a fa.

Sötétedik

Torony költi még hitét fehérén,
de langyos este mossa már tövét.
Figyelj. Semmi sem mozdul az égen,
mégis szirmokban hull a vaksötét.

HÁBORÚS NAPLÓ:

1. HÉTFŐ ESTE

Immár a félelem sokszor szíven érint
és néha messzi hír csak néked a világ;
egyre régibb emlékként őrzik gyermeki
korod a régi fák.

Gyanakvó reggelek s vészes esték között,
háborúk közt élted le életed felét
s most is ellened hajló szuronyok csúcsán
villog a rend feléd.

Még álmaidban néha fölötlik a táj,
verseid hona, hol szabadság illan át
a réteken és reggel, ha ébredsz, hozod
magaddal illatát.

Ritkán, ha dolgozol, félig és félve ülsz
asztalodnál. S mintha élnél lágy iszapban,
tollal ékes kezéd súlyosan mozdul és
mindig komorabban.

A világ új háborúba fordul, éhes
felhő falja föl egén az enyhe kéket,
s ahogy borul, úgy féltve átkarol s zokog
fiatal feleséged.

2. KEDD ESTE

Nyugodtan alszom immár
és munkám után lassan megyek:
gáz, gép, bomba készül ellenem,
félni nem tudok és sírni sem,
hát keményen élek, mint a hideg hegyek
között útépítők,

akik, ha könnyű házuk
fölöttük összedől elaggva,
újat raknak és közben szagos
forgácson alusznak mélyeket
s reggelente fényes és hideg patakba
mártják be arcukat.

*

Magosban élek s kémlelek:
körül borul.
Mint hajónak ormán viharban,
villám fényinél
kiált az őr, ha partot látni vél,
úgy vélek én is, mégis partokat és
l é l e k !
kiáltok fehér hangon én is.

És hangomra fölragyog
és hangom messzehordja
hűvös csillag és hűvös esti szél.

3. FÁRADT DÉLUTÁN

Az ablakon haldokló darázs repül be,
alvó asszonyom álmában beszél,
a barnuló felhők széleire fehér
fodrokat fú a gyöngye szél.

Miről beszélhetek? tél jön s háború jön;
törten heverek majd, senkise lát;
férges föld fekszik szájamban és szememben
s testem gyökerek verik át.

*

Ó, ringó délután, adj nyugalmat,
lefekszem én is, később dolgozom.
Napod fénye már a bokrokon lóg,
s amott az este jó a dombokon.

Felhőt öltek, vére hull az égen,
lenn, parázsló levelek tövében
ülnek a borszagu, sárga bogyók.

4. ESTELEDIK

A síkos égen ereszkedik a nap,
korán jön végig az úton az este.
Jöttét az éles hold hiába leste:
ködöcskék hullanak.

Ébred a sövény, fáradt vándorba kap,
az este a fák ága között forog
és egyre dong, míg épülnek e sorok
s egymásra hajlanak.

Csendes szobámba rémült mókusz pattan
és itt két hatodfeles jambusz szalad.
Faltól ablakig egy barna pillanat
s eltűnik nyomtalan.

A röpke béke véle tünt; hallgatag
férges másznak szét a messzi réteken
és lassan szerterágyják, a végtelen
sort fekvő holtakat.

ALVÁS ELŐTT

A dinnye húsát már belehelte az ősz,
nem harsan késem jó éle nyomán, csak bölcs
szavakat ejteget s szeliden reped el,
de a szilvák arany ölen még feszesen
ül a mag! ó, ének dicsérjen két gyümölcs,
olcsó vacsorák dísze, kilós eledel!

És ének dicsérjen szegényt etető nyár,
asztalomon maradékok: száraz magok,
kis halom gyümölcs, már kukaccal ékesen,
de új gyümölccsel jó a hűvösujju ősz,
ázott hajában hét halott bogár ragyog
és lopva osztogat, nem hallik lépte sem.

(Míg én gyümölccsel és verssel bíbelődöm,
addig asszonyom elaludt heverőjén,
szertehagyva esti tettei dús sorát:
angol nyelvkönyv, hajának csattja, hús tea.
De motozásomra úgy ébred és ragyog
s úgy vetkezi álmát, mint gyermeki tündér,
vagy alvó virágunk, ha az ablakon át
rásüt a betolengó, déli verőfény.)

PARTON

Felhőbe alkonyult, sebes sötétség
szállott a parton hullongva végig,
lencsés a víz és alatta sík halak
készülnek lassan elpihenni s máris
sűrű és sötét vizekbe siklanak.

S felhőiből kilép a nap, tört lábát
a hűvös vízbe mártja, szinte loccsan,
fölébred minden újra és az álmos
part fái kormos ingüket ledobják
s pucér szárukra lenge pára szálldos.

Hideg már a víz a napnak, elvonul
és szipogva alszik minden újra el,
tücskök lélekzetén alszik a vidék
s álmában szól: kezük szivükre téve,
szavára fölriadnak az estikék.

Ősz van, - gurul az álomi szó s telek
igérete száll távol hegyek ormán.
Ülök, a nedves szél arcon simogat,
a rendre gondolok s szemem mögött
igáslovak űznek vad kocsisokat.

(A parton hosszú testtel macska izgul,
púpoz, majd eltűnik: a fűben apró
zizzenés emlékszik kis testére még,
álom szökell át most a réten és
alsókaromra s onnan szememre lép.)

BALLADA

Nyitott szájjal szalad a gyilkos,
szájából röpköd a lihegés.

A hóba mélyet ír és felfüstöl a vér
s a csiklandós kés szívéig ér a holtnak.

És fölötte összehajolnak
a hallgatótag hó s a pletyka szél.

TÖRVÉNY

Darvak írkálnak változó
betüket az égre s hangjuk
úgy potyog, kopogva, mint a jég,
utánuk pillant most az ég
s megáll a támolgyó idő.

Az ősz emlékké válik és
szikrázva élesül a szó,
mit lomb közt pirosan ejt a szél,
szinte fütty már, mi ide ér,
olyan sikoltva ejti el.

Mert fagy készül itt, utána
hull a hó majd s alákerül
kegyetlen a földi mozgalom,
de bujdos ott s egy hajnalon
az új fű kidugja törét.

Törvény ez, eddig ér; erős
a tél, de sűrű lázadás
tör majd belőle föl tömötten.

Velünk tartasz-é? - mögöttem
súgva kérdez így a tájék.

Bólintok s érzem arcomon
elégedett szelét, piros
láng a lomb és int, hogy nem felejt.

Figyelj te is. Levelet ejt
eléd is. Várja válaszod.

DECEMBERI REGGEL

A vastag ég szobánkba lép
és puhán feldőlnek tőle mind
aprócska tárgyaink.

Ó, vasárnap reggel, te édes!
hat érdes reggel gondja ring
s kiúszik ablakunkon.

Mert hó ragyog kint és pehely
szöszös pehelyre szálldos újra,
fehérre hófehér.

Az utcai csenden át gyerek
piroska orráról beszél
sok gyöngyös szippanás.

Ó, lassú ébredés, óra
csengése nélkül, jó pizsmogás
és hűvös, tiszta ing.

S mint a szabadság szerszámai,
csendben várnak ránk léceink
mélázó szíjaikkal.

*

Az ég a földig ér!
vonulj a hallgatag erdők felé,
komisz jövőd úgyis kísér
és sorsod úgyis lankadó,
mint holtrasebzett őzeké.

És holnap már lehet,
hogy utólszor tétováz ajkadon
elillanó lehelleted
s halott arcodra sávokat
a hulló bombák árnya von.

ELÉGIA

Már arrafelé is őszi, ahol
a szabadság zászlai hullanak,
lobogó vér fut parázs avarra
s alatta rémülten fészkel a mag;
fáradt megfoganni! És ha mégis:
földbevert bitó, hősi test, avagy
harci gép dülja fel meleg helyét
s meztelen várja, hogy jöjjön a fagy.

Várak és fűszálak perzselődnek,
vadul rohanó halál szele kél,
délben a füst és pernye közt vakon
röppen a fölriadt szárnyasegér.

Világíts, távol égő tartomány!
hideg van, markos sötét kavarog,
sápadt fák alatt hosszan vacognak
tegnap még simogató patakok.

Őrizz magány, keríts be lusta ősz,
új szégyent ró szívembe az idő,
s rágódva régi, díszes őszökön,
konokon élek, szívós téli tő.

A lélek egyre többet elvisel,
holtak között hallgatag ballagok.
Újszülött rémek s hitek kísérek
és a vándorlófényű csillagok.

JÁRKÁLJ CSAK, HALÁLRAITÉLT

Járkálj csak, halálraitélt!
bokrokba szél és macska bútt,
a sötét fák sora eldőlt
előtted; a rémülettől
fehér és púpos lett az út.

Zsugorodj őszi levél hát!
zsugorodj, rettentő világ!
az égről hideg sziszeg le
és rozsdás, merev füvekre
ejtik árnyuk a vadlibák.

Ó, költő tisztán élj te most,
mint a széljárta havasok
lakói és oly büntelen,
mint jámbor, régi képeken
pöttömnyi gyermek Jézusok.

S oly keményen is, mint a sok
sebtől vérző, nagy farkasok.

MEREDEK ÚT (1936-1938)

HUSZONNYOLC ÉV

Erőszakos, rút kisdéd voltam én,
ikret szülő anyácska, - gyilkosod!
öcsémet halva szülted-é,
vagy élt öt percet, nem tudom,
de ott a vér és jajgatás között
úgy emeltek föl a fény felé,
akár egy győztes, kis vadállatot,
ki megmutatta már, hogy mennyit ér:
mögötte két halott.

Mögöttem két halott,
előttem a világ,
oly mélyről nőttem én,
mint a haramiák;
oly árván nőttem én,
a mélységből ide,
a pendülő, kemény
szabadság tágas és
szeles tetőire.

Milyen mély volt gyerekkorom
s milyen hüvös.
Hívó szavad helyett kígyó
szisszent felém játékaim
kis útain, ha este lett
s párnáimon vért láttam én,
a gyermeket elrémitő,
nagy, hófehér pehely helyett.

Milyen mély volt gyerekkorom,
s milyen magos az ifjuság!
A két halál megérte-é? -
kiáltottam a kép felé,
mely ott süttött szobám falán.
Huszonnyolc éves voltál a k k o r ,
a képen huszonöt talán,
ünnepélyes ifju nő,
komolykodó, tünődő.

Huszonnyolc éves voltál a k k o r ,
most ugyanannyi lettem én,
huszonnyolc éve, hogy halott vagy,
anyácska! véres szökevény!

Anyácska, véres áldozat,
a férfikorba nőtem én,
erősen tűz a nap, vakít,
lepke kezeddél, ints felém,
hogy jól van így, hogy t e tudod,
s hogy nem hiába élek én.

EZ VOLNA HÁT...

E ritkán szálló szó, e rémület,
ez volna hát a termő férfikor?
E korban élek, árny az árnyban;
kiáltottam? már nem tudom mikor.

Ó árny az árnyban, csöndben némaság.
Sziszeg a toll, míg sort a sorhoz űz.
Vad versre készülök és rémült csönd kerít,
csak szúnyogoktól zeng a lomha fűz.

Ó mennyi társ, s a fájdalomban
legtöbbje mégis úri vendég;
emlékeim közt fekszem itt hanyatt,
hamar halálra növő növendék.

Bársony sötétség nem vigasztal,
és már nem oldoz fel tüskés harag,
virrasztva váram és reménytelen,
mikor derengenek fel a falak.

Reménytelen napokra vénülök,
a régi villongó költőfiút
konok, nehézkes férfi váltja fel,
akit ziháltat már a régi út.

Ziháltat s a kacér kapaszkodót
új váltja fel, halálos, hős orom,
széljárta sziklaszál felé vivő
vad út, mely túlvisz majd e mély koron.

Már onnan jó a szél és hozza híreit,
füttyölni kezd a fölriadt eresz;
az ifju asszony arcát fény legyinti,
felsírja álmát és már ébredez.

Már ébredez, álmos, szelíd szemén
az éber értelem villan megint,
álmára gondol s készül a vadnál
vadabb világba, míg körültekint.

Körültekint és védő, hús keze
néhányszor végigröppen arcomon,
elalszom, fáradt szívem szíve mellett,
s szememre fú a jólismert lehellet.

ÉJFÉL

Két felleg ül az esti ég
nehéz hajában és egymásra dörmög,
éjfél van, összobotlik ép
siralmas szerda és hitvány csütörtök.

Fű nő, rügy izzad, hallgatag
gubók ölében készül már a lepke,
halat pólyálgat a patak,
gyöngy pára száll az álmodó hegyekre.

Gyöngy pára száll pilládra is,
a szádra szárnyas, könnyütestü árnyék,
hajadban kislányos, hamis
fogócska izgató emléke hál még.

Oly szép vagy és oly fiatal!
s én arra gondolok, amíg csodállak,
hogy vár talán még diadal
és várnak még beszédes pálmaágak!

ESTE A HEGYEK KÖZÖTT

1.

Az este már a fák közt markolász,
mikor a mélyben feltünik a ház
s a síkos lejtő aljában tömör
hagymaszaggal s meleggel üdvözl.

Míg léceim a falnak állítom,
hóförgeteg fut át a kis hidon,
hajamba kap s az ajtóhoz közel,
akár egy búcsuzó lány, - átölel.

2.

Gőzölnek benn a fáradt emberek,
a kandi lámpán fenn egy régi ág,
Szilveszterről maradt fagyöngy remeg
s az esti ablak csupa jégvirág.

Visszatérek hozzád, mert kívánlak
s úgy kiáltok majd, ahogy az éji
fényben kiált a sarkok Nansene,
mikor a messzi fénylő célt eléri.

Ó, mily régóta is szeretlek!
két napja már, hogy nem ölelsz meg!
körmöm lehellem és már írom is:
„szeretni foglak túl a síron is!”

Körmöm sikolt s a fényes üvegen
szép neved betűi megmaradnak,
s a ringató betük virágos alján
érzelmesen könnyezni kezd az ablak.

3.

„Eszem, iszom, iszom, eszem,
mit is tehetnék én,
szeretnék itt egy-két órát
üldögegni békén...”

S míg dúdolólok
a fáradtság
lassan rámszakad.

Foszlik a szó,
s alattam már
alvásra vár a pad.

4.

Az utak is sötétbe vesztek,
este van s a fekhelyem kemény,
de tollam még ne maradj veszteg,
épülj tovább álmos költemény!

5.

Az ember a hóban vándorol,
léceit fel- és lecsatolja,
betér egy házba, eszik, iszik
s elernyed, nincsen semmi dolga.

Az ember eszik csak és iszik,
aztán számolgat lassan húszig,
elalszik s langy tengerben úszik,
álmait vigyázza téli ég,
ékes szavak alusznak benne
s felette kisdéd hópihék.

6.

Elúl a szél és újra hull a hó,
hullása ringó, ringató.
Puhán alusznak lenn a hegy meleg
sarában a szakállas gyökerek,
szuszognak és felsírnak néha,
álmukba lobban nyári ágaik
zöldfényü, könnyü buboréka.

HIMNUSZ A NILUSHOZ

Dicsérlek zöldelő!
a mélyből törsz elő
s messze síkra áradsz,
te áradó!

A fénytől szinte vak
csordák tolonganak
s csupa zöld ragyogás
a legelő.

Te öntözöd, folyó!
s a földig roskadó
fákról szedegethet
a kolduló,

a vándorló szegény,
aki a kőkemény
rend alján háborog
s villongva nő.

Hempergő jószág vagy,
termést bőséggel adj,
tömöttre tömd a csúrt,
adakozó!

Dicsérlek zöldelő
Nilus, illatozó!
a mélyből törsz elő
s a naptól lángoló
messze síkra áradsz,
te áradó!

te bőven áradó,
halaktól hemzsegő,
hajóktól duzzadó,
partokra szökkenő
búgó szelídség,
feltörő harag!

téged dicsér a hold
s téged dicsér a nap!

CHARTES

Kőszent mozdul meg oszlopán, nyolc óra már,
a tompa fény hulló sötétre vár.
S hang szól magasból: testben éltem én,
de mégsem test szerint vitézkedém.

Éj leselkedik; a szent beáll a sorba
holt kőnek újra most. Az álla csorba.
Vihar harapta ki, vagy vasfogu pogány?

Eltűnt.

Kezében tábla volt és fény a homlokán.

HAJNALTÓL ÉJFÉLIG

(Istenhegyi jegyzetek)

Röviden

Barátaim, ha rövid a papír,
az ember akkor apró verset ír;
higgyétek el, a rövid is elég,
meghalok s úgylis minden töredék.

Hajnal

A szálló porban az úton
még csak a hajnali szél kanyarog.
Övig mezítlén férfiak
állnak a fényben arany patakok
partján s aranyban mosdanak.
Csattan a víz, tele füttel a táj
s fenn a hegyen tüzeket rak a nap.

A ház előtt

A világot már nem érted,
s nem tudod, hogy téged itt ki értett.
Esni kezd s a sarkon egy
kövér asszonnyal trécsel egy
kisértet.

Lapszélre

Fejem fölött a vén tetőben
szű gondolkodik, majd rágni kezd.
S finom fehér fapor pereg
a versre, melyhez ép
egy-egy szállongó sort vetek.

Gyermekkori emlék

Hogy kínáljanak itt, azt sose várd,
jobbra a konyha, kérj magadnak, -
bízgat rokonom, a jó Eduárd.

S én kérek, újra kérek s nagy kerek,
zsírba mártogatott kenyerekkel
settegek és a konyha-némberek
szívét lágyítva hangosan nyelek.

Nyolc óra

Felcsillan az alkonyi kéken a Vénusz
s máris jön a hold.
Hintázik az alma sötéten az ágon,
szél söpri a port.
Készülj. Egyedül, egyedül esel át
a halálon.

Később
(Sírfelirat)

Csak éltem itt, szegényen s jámboran,
míg végül elástak ide.
Sosem feledtem el, hogy meghalok:
íme.

S majd így tűnődöm...?

Éltem, de élni mindig élhetetlen voltam és
előre tudtam, eltemetnek végül itt,
s hogy évre év rakódik, rögre rög és kőre kő,
hogy lenn a test megárad és a férges, hús
sötétben fázik majd a csont is meztelen.
Hogy fenn a művemen motoz a surrogó idő,
s mélyebbre süppedek le majd a föld alatt,
mind tudtam én. De mondd, a mű, - az megmaradt?

Este lett

Este lett, a vén tető aszú
fájában alszik most a szű.
S a ringató homályban ringó
virágon dongat még a dongó.
Szárnyukba rejtik csőrük a libák,
szagosat fú felém egy jázminág.

Büntudat

Ringóra dongó. Leírtam s nem merek
felnézni most. Csak várok és sunyítok;
kezemre ütnek-é a régi mesterek?

Éji mozgolódás

Halálra rémiti
a rég alvó fasort
egy felriadt kuvik.
A tócsa loccsan és a hold
a víz alá bukik.

Éjféli vihar

Szél tombol a kertben, egy ág leszakadt, a sikongás
felhallik egészen a házig.
Erdőkön a síkos avarban a hófogu farkas
gyorslábu kis őzre vadászik.

TOBORZÓ

Sok barna forradás
fut füstös testén végig,
földönfutó, sötét
bozótok védik;

de hogyha visszatér,
fölkél a jajduló nép,
alatta akkor táncos és
szakállas lábu ló lép.

ELÉGIA JUHÁSZ GYULA HALÁLÁRA

Öt évig laktam városodban költő,
s nem láttalak sosem. Négy fal között,
csomós sötétben éltél távol és
nem érdekelt e földi tartomány
s a folyton mást dajkáló diadal;
immár a rémes sár ölében fekszel,
esőtől nedves deszkaszál takar.

Régóta már csak éjjel, ablakodból
néztél az égre és a fellegek
futása ért a szívedig talán;
tudom, hogy évek óta nem beszéltél,
mint hallgató barát, ki megfogadta;
oly némán éltél és szakállasan,
ahogy kegyetlen szárán él a barka.

Tavas van és a fényes, mély Tisza
tovább folyik s árad tovább a fénytelen
nyomor tanyáidon; nem változott
mióta földbetettek semmisem:
akárha élnél, úgy vonul a felleg
s fehér virágban álló fák felől
az illatok éjente útrakelnek.

KESERÉDES

A felleg zsákja pattan,
víz csurran és riadtan
órjási hangya fut.

Villámok töre surran,
dörgés gurul le túlhan,
de máris kékbe hull.

A záporfelleg öccse,
földönfutó ködöcske
a sárban hentereg.

Napfény lehellget rája,
megég apró ruhája
s pucéran füstölög.

A földre ázott, fényes
levél alatt szemérmes
szamóca bujdosik.

Gödörbe gyűlve néhol
kis tócsa bugyborékol
és tudja, meddig él.

S ki tudja meddig élek?
lebbenj csak, könnyü ének,
vidám lehelletem!

IL FAUT LAISSER...

Il faut laisser maison, et vergers et jardins, -
egyik utolsó versét e sorral kezdte Ronsard,
morgom magamban és fülel a barna ösvény
s a kerti rózsafákról egy-egy holt szírom száll;
két meztelen bokor mélán utánam bámul,
úgy látszik ért a táj egy kissé franciául;
il faut laisser, - mereng a tölgyfa is szavalva
s egy fáradt makkot ejt a gőzölgő avarra.

Felhők közt ül a nap, egy bak kötélre fűzve
elindul s mint fehér, szakállas mélabú jár
köröskörül s a rét tócsáiban taposgat;
az égi téreken madárhad vé-je úszkál
és néha eltűnik a lassu szürkületben;
a ritkás lomb között hűs eső fátyla lebben,
il faut laisser, - susog, Ronsard-t a földbe tették,
s majd megfagy rajtad is, ne félj, a gyöngy verejték.

HIMNUSZ A BÉKÉRŐL

Te tünde fény! futó reménység vagy te,
forgó századoknak ritka éke:
zengő szavakkal s egyre lelkesebben
szóltam hozzád könnyüléptű béke!

Szólnék most újra, merre vagy? hová
tüntél e télből, mely rólad papol
s acélt fen szívek ellen, - ellened!
A szöllőszemben alszik így a bor

ahogy te most mibennünk rejtezel.
Pattanj ki hát! egy régesrégi kép
kisért a dalló száju boldogokról;
de jaj, tudunk-e énekelni még?

Ó, jöjj el már te szellős március!
most még kemény fagyokkal jő a reggel,
didergő erdők anyja téli nap:
leheld be zúzos fáidat meleggel,

s állj meg fölöttünk is, mert megfagyunk
e háboruk perzselte télben itt,
ahol az ellenállni gyöngye lélek
tanulja már az öklök érveit.

Nyarakra gondolunk s hogy erdeink
majd lombosodnak s bennük járni jó,
és kertjeinknek sűrű illatában
fáján akad a hullni kész dió!

s arany napoknak alján pattanó
labdák körül gomolygó gombolyag,
gyereksereg visong; a réteken
zászlós sörényű, csillogó lovak

száguldanak a hulló nap felé!
s fejünk felett majd surrog és csivog
a fecskefészkektől sötét ereszt!
Így lesz-e? Így! Mert egyszer béke lesz.

Ó, tarts ki addig lélek, védekezz!

ELSŐ ECLOGA

Quippe ubi fas versum atque nefas: tot bella per orbem
tam multae scelerum facies;...

(Vergilius)

Pásztor:

Régen láttalak erre, kicsalt a rigók szava végre?

Költő:

Hallgatom, úgy teli zajjal az erdő, itt a tavasz már!

Pásztor:

Nem tavasz ez még, játszik az ég, nézd csak meg a tócsát,
most lágyan mosolyog, de ha éjszaka fagy köti tükrét
rádvicsorít! mert április ez, sose higgy a bolondnak, -
már elfagytak egészen amott a kicsiny tulipánok.
Mért vagy olyan szomorú? nem akarsz ideülni a köré?

Költő:

Még szomorú se vagyok, megszoktam e szörnyű világot
annyira, hogy már néha nem is fáj, - undorodom csak.

Pásztor:

Hallom, igaz, hogy a vad Pirenéusok ormain izzó
ágyucsövek feleselnek a vérbefagyott tetemek közt,
s medvék és katonák együtt menekülnek el onnan;
asszonyi had, gyerek és öreg összekötött batyuval fut
s földrehasal, ha fölötte keringeni kezd a halál és
annyi halott hever ott, hogy nincs aki eltakarítsa.
Azt hiszem ismerted Federícót, elmenekült, mondd?

Költő:

Nem menekült. Két éve megölték már Granadában.

Pásztor:

Garcia Lorca halott! hogy senki se mondta nekem még!
Háborúról oly gyorsan iramlík a hír, s aki költő
így tűnik el! hát nem gyászolta meg őt Európa?

Költő:

Észre se vették. S jó, ha a szél a parázst kotorászva
tört sorokat lel a máglya helyén s megjegyzi magának.
Ennyi marad meg majd a kíváncsi utódnak a múból.

Pásztor:

Nem menekült. Meghalt. Igaz is, hova futhat a költő?
Nem menekült el a drága Atilla se, csak ne met intett
folyton e rendre, de mondd, ki siratja, hogy így belepusztult?
Hát te hogy élsz? visszhang jöhet-e szavaidra e korban?

Költő:

Ágyudörej közt? Üszkösödő romok, árva faluk közt?
Írok azért, s úgy élek e kerge világ közepén, mint
ott az a tölgy él; tudja kívágják, s rajta fehérlik
bár a kereszt, mely jelzi, hogy arra fog irtani holnap
már a favágó, - várja, de addig is új levelet hajt.

Jó neked, itt nyugalom van, ritka a farkas is erre,
s gyakran el is feleded, hogy a nyáj, amit őrzöl a másé,
mert hisz a gazda se jött ide hónapok óta utánad.
Áldjon az ég, öreg este szakad rám, míg hazaérek,
alkonyi lepke lebeg már s pergeti szárnya ezüstjét.

HUSZONKILENC ÉV

Huszonkilenc év! most csütörtökön
volt egy hete, hogy ennyi lettem;
verset szoktam írni én ilyenkor,
már évek óta verssel ünnepeltem
e szörnyű fordulót, de aznap
nem békitett meg semmisem,
nem maradt meg semmisem vigasznak.

Számoltam és motyogtam hajnalig,
ó jaj, utolsó huszas évem,
húszon ím kilenc s utána ó jaj,
utána: harminc. Mozdul év az éven;
a szív ijedt, régóta kínzom,
már évek óta élek így,
vad bozótban, ártatlan Robinzon,
ki békén tett-vett s közben tudta meg,
nem védi semmi és a házat,
melyet jó magasra épített fel,
ledöntik s harsogó vadászat
kél ellene s az elbukó nap
vérében ázva gyilkos és
hallgatag vadászok hallgatóznak.

Álmatlanul feküdtem, szédülés
hintáztatott, az égből fáradt
fények hulldogáltak hunyt szememre;
eső jött hirtelen, az éj megáradt,
hüvös vize szobámba lomha
lepkéket vert be s reszketeg
csillagot sodort az ablakomra.
Órákat élő lepke szállt le rám
s időtlen éltű csillag nézett:
mennyi az, amennyit eddig éltem?
huszonkilenc év? hófehér enyészet
dédelget, ringat s úgy emel fel,
mint gyöngye pelyhet lassu szél,
lassan és borzalmas kényelemmel.

Fölkeltem, kinn a hajnal tétován
járkált a púpos hegygerincen,
ablakomhoz álltam és kinéztem:
előtted húsz év? tíz? vagy semmi sincsen?

nem mindegy, mondd? - szóltam magamra
te nem szereztél semmit itt,
drága holmi még nem ült a kamra
húsén sosem tenálad, semmi rossz
nem él szivedben, mégis űznek,
rák épülget benned, vagy leszúrnak,
nem mindegy, mondd? vagy tán a máglyatűznek
hiányzik majd a költeményed,
ha többé semmit már nem írsz,
mert mi verssé lenne, füttybe téved?

A lepke meghal s lám az égi fény
az vándorol időkön által,
nagy folyók tűnődve egyre folynak,
s deltáiknál iszap zsong fodros háttal,
víz álmodik a sűrű ringó
nád közt s a fényben föllebeg
a nap felé egy rózsaszín flamingó.

UJABB VERSEK (1938-1940)

SZERELMES VERS

Ott fenn a habos, fodor égen a lomha nap áll még,
majd hűvösen int s tovaúszik.
És itt a szemedben a gyöngyszinü, gyöngö verőfény
permetegén ragyog által a kék.
Sárgán fut az ösvény,
vastag avar fedi rég!

Mert itt van az ősz. A diót leverik s a szobákban
már csöppen a csönd a falakról,
engedd fel a válladon álmodozó kicsi gerlét,
hull a levél, közelít a fagy és
eldől a merev rét,
hallod a halk zuhanást.

Ó évszakok öre, te drága, szelíd, de szeretlek!
s nem szeretek már soha mást.

NOVEMBER

Megjött a fagy, siklik a ház falán,
a holtak foga koccan. Hallani.
S zizegnek fönn a száraz, barna fán
vadmirtuszok kis ősz bozontjai.
Egy kuvik jóslatát hullatja rám;
félek? Nem is félek talán.

TRISZTÁNNAL ÜLTEM...

Trisztánnal ültem egyszer ott a part fölött,
hány éve már?
hisz akkor ép a Kingen hősködött!
Vörösborunk világított az asztalon,
feljött a hold.
A vízre csillagok csorogtak,
mert este volt.
„Matróz lehetnél” - szólt, „szélfúttá, tiszta szív,
s élhetnél ott
az alkonyok s a tenger kék között!”
Az is vagyok, - nevettem, ó a költő
minden lehet!

és minden is, mit szónokolsz,
mindjárt varázsolok: huhh, s azt sem tudod
hol kél a nap, hogy merre van kelet!

„Jó, jó, tudom. De tudod-é?” Tudom!
„Dehogyan tudod!” -
nézett rám megvetően s kezét fölemelé:
„ott arra távol, - még távolabb,
a Kettős Zátonyok felé
szigetek ringatóznak, fényes bóbíták.
S közöttük Borneo, mint egy sötét virág!

Odamegyünk!” - Hörpintett. „Jössz velünk?
olyat se láttál még, te zöld varázsló!”
Borát kiissza, pohara talpa csattan.
Elképzelem, - feleltem és maradtam.

Elment s szigetek intettek feléje
a Kettős Zátonyoknál, fényes bóbíták.
És intenek azóta folyton,
s mint egy sötét virág,
köztük Borneo is integet.

S az ég a tengert tükrözi,
a tenger az eget.

EGYÜGYÜ DAL A FELESÉGRŐL

Az ajtó kaccan egyet, hogy belép,
topogni kezd a sok virágcserep
s hajában egy kis álmos szőke folt
csipogva szól, mint egy riadt veréb.

A vén villanyzsinór is felrikolt,
sodorja lomha testét már felé
s minden kering, jegyezni sem birom.

Most érkezett, egész nap messze járt,
kezében egy nagy mákvirágzirom
s elűzi azzal tőlem a halált.

KORANYÁR

1.

Kis réten ülök, vállig ér a fű
s zizegve ring. Egy lepke kószál.
S zizegve bomlik bánatom, a nap
felé az útról könnyü por száll.

Leül a fű is, fényes szél taszítja,
az égi kékség ráncot vet fölöttem,
apró neszek s apró szöszök repülnek
a fák közt, merre verset írva jöttem.

2.

Szavak érintik arcomat: kökörcsin, -
suttogom, - s te csillogó, te kankalin,
Szent György virága, Péter kulcsa te!
hullámos folt az árok partjain!

S ha elvirítsz, majd jön helyedre más,
törökszegfű jön, apró villanás!

3.

Fölálllok és a rét föláll velem.
A szél elült. Egy kankalin kacsint.
Elindulok s a másik oldalon
a hullószirmu törpe körtefák
hirdetik, hogy úgysincs irgalom.

4.

De jön helyükre más. Megyek
és jön helyemre más. Csak ennyi hát?
akárha vékony lába tűnő csillagát
a hóban ittfeledné egy madár... -

Micsoda téli kép e nyárra készüléskor!
és szinte pattog újra már a nyár.

*

Bokor mozdul s a fúvó napsugáron
egy kismadár megrémült tolla száll.

NYUGTALAN ÓRÁN

Magasban éltem, szélben, a nap sütött,
most völgybe zárod tört fiad, ó hazám!
Árnyékba burkolsz, s nem vigasztal
alkonyi tájakon égi játék.

Sziklák fölöttem, távol a fényes ég,
a mélyben élek, néma kövek között.
Némuljak én is el? mi izgat
versre ma, mondd! a halál? - - ki kérdi?

ki kéri tőled számon az életed,
s e költeményt itt, hogy töredék maradt?
Tudd hát! egyetlen jaj se hangzik,
sírba se tesznek, a völgy se ringat,
szétszór a szél és - - - mégis a sziklaszál
ha nem ma, - holnap visszadalolja majd
mit néki mondok és megértik
nagyranövő fiak és leányok.

LÁNGOK LOBOGNAK...

Lángok lobognak és kihunynak lassan s mindörökre
katonák lelke száll most a fényes délkörökre;
egyforma lelkek! ó, mindegy, hogy ez, vagy az ki volt, mi volt,
mig itt a hőség hajlong, amott a fagy sikolt;
a hánykódó hajók ágyúinál honvágytól részeg
és sárga félelemtől rókázó tengerészek!
aknák lebegnek mindenütt, virraszt az érzékeny halál
s dagálykor néha síkos testével partraszáll;
holt férfiak kísérik ringva és széttépett delfinek,
a hajnal ott is fölkel, de nem kell senkinek;
egy gép dörögve száll az égen és sötét árnyéka lenn
némán kíséri röptét a sanda tengeren;
örvény sziszeg felé, jelek szaladnak szét a víz felett,
a zátony vért virágozik tüskés korál helyett;
egész nap bög a vész, olaj csorog a pontos gépeken,
mögöttük vak düh bujkál s visszhangzó félelem,
majd füstbe fúl a nap s akár a hosszuszáru fájdalom,
úgy hajladoz a hold már a másik oldalon
s lángok lobognak és kihunynak lassan s mindörökre
katonák lelke száll most a fényes délkörökre.

MINT A HALÁL

Csönd ül szívemen és lomha sötét takar,
halkan koccan a fagy, pattog az erdei
út mentén a folyó, tükre sajogva megáll
s döfködi partját.

Meddig tart ez a tél? fázik a föld alatt
rég, szép szeretők csontja s el is reped.
Mély barlangja ölen borzas a medve, jajong,
sír a kis őz is.

Sírdogál a kis ős, ónos a téli ég,
felhők rojtja libeg, fúja hideg sötét,
meg-megvillan a hold, szálldos a hószínű rém
s rázza a fákat.

Lassan játszik a fagy s mint a halál komoly,
jégből gyöngé virág pattan az ablakon,
hinnéd, csipke csak és súlyosan omlik alá,
mint a verejték.

Így lépdelget eléd most ez a versem is,
halkan toppan a szó, majd röpül és zuhan,
ép úgy mint a halál. És suhogó, teli csönd
hallgat utána.

A „MEREDÉK ÚT” EGYIK PÉLDÁNYÁRA

Költő vagyok és senkinek se kellek,
akkor se, hogyha szótlán dünnyögök:
~ ~ ~ ~ ~ se baj, hisz énekelnek
helyettem kandi ördögök.

S higgyétek el, higgyétek nékem el,
joggal legyen az óvatos gyanu!
költő vagyok, ki csak máglyára jó,
mert az igazra tanu.

Olyan, ki tudja, hogy fehér a hó,
piros a vér és piros a pipacs.
És a pipacs szöszöske szára zöld.

Olyan, kit végül is megölnek,
mert maga sosem ölt.